

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 285

*Pekka Salmi
Jussi Nordquist*

Kenen ehdoilla kalavesiä käytetään?

Kalavesien omistus ja intressiryhmien näkökulmat
Nauvon kalastusalueella

Enonkoski 2003

Julkaisija

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

*Julkaisuaika*Toukokuu 2003

*Tekijä(t)*Pekka Salmi & Jussi Nordquist

*Julkaisun nimi***Kenen ehdoilla kalavesiä käytetään? Kalavesien omistus ja intressiryhmien näkökulmat Nauvon kalastusalueella***Julkaisun laji*

Tutkimusraportti

Toimeksiantaja

Maa- ja metsätalousministeriö

*Toimeksiantopäivämäärä**Projektin nimi ja numero*Kalaveden omistajan profiili (312 103)

Tiivistelmä

Tämä raportti esittelee Nauvon kalastusalueelta eri menetelmin kerättyä tietoa kalavesien hallinnan rakenteista, käytännöistä ja ongelmista. Tärkein tiedon keruun menetelmä on henkilökohtainen haastattelu, mutta tietoja koottiin myös muun muassa kalastuskuntien palauttamista kyselylomakkeista. Haastatteluaineisto koostuu 25 teemahaastattelusta, jotka tehtiin vuosina 1999 ja 2000. Haastatteluvaiheessa painopiste oli paikallisissa kalaveden omistajissa, mutta mukaan otettiin myös vapaa-ajankalastajia, vapaa-ajan asunnon omistajia, matkailuyrittäjiä sekä kala- ja ympäristöhallinnon edustajia. Nauvon kalastusalue valittiin Kalaveden omistajan profiili -hankkeeseen tapaustutkimukseksi edustamaan ruotsinkielistä väli- ja ulkosaaristoa.

Nauvon kalavedet ovat pirstoutuneet verrattain pienikokoisiin omistusyksiköihin. Paikallisilla osakkailla on yleensä valta-asema kalastuskunnissa, mutta osassa kalastuskunnista lähialueella asuvia ja ulkopaikkakuntalaisia on lukumäärällisesti eniten. Kiista viehekalastuksesta läänikohtaisella luvalla nousi voimakkaasti esiin Nauvon kalastusalueen haastatteluissa. Kysymys on tämän raportin aihepiirin kannalta keskeinen, koska kiista heijastaa suhtautumista sekä omistajapohjaiseen hallintamalliin että kalastusalan eri intressitahoihin. Näkemyksiin vaikuttavat elinkeinojen ja kulttuurin ominaispiirteet, saaristolaisien identiteetti sekä alueen historialliset vaiheet.

*Asiasanat*Kalaveden omistus, viehekortti, vapaa-ajankalastus, ammattikalastus, saaristolaisuus

Sarjan nimi ja numero

Kala- ja riistaraportteja 285

ISBN

951-776-412-X

*ISSN*1238-3325

Sivumäärä

36 s.

Kieli

Suomi

*Hinta**Luottamuksellisuus*Julkinen

*Jakelu*Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Saimaan kalantutkimus ja vesiviljely
Laasalantie 9
58175 Enonkoski
Puh: 0205 751 600 Faksi: 0205 751 609*Kustantaja*Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6, Pukinmäenaukio 4
00721 Helsinki
Puh: 0205 7511 Faksi: 0205 751 201

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Yhteiskunnalliset muutokset ja saaristolainen identiteetti	2
1.3 Saaristolaiset, kesäasukkaat ja turismi	4
2. KALAVEDEN OMISTUS JA KALASTUSKUNTIEN TOIMINTA	6
3. INTRESSIRYHMIEN NÄKÖKULMIA	10
3.1 Aineiston hankinta ja analysointi	10
3.2. Saaristoympäristö ja vedet	11
3.3. Vesialueiden käyttö	13
3.3.1. Kalastuksen muutoksista	13
3.3.2. Ammattikalastus	14
3.3.3. Kalankasvatus.....	15
3.3.4. Vapaa-ajankalastus ja matkailu	16
3.4. Kalavesien hallinta	17
3.4.1. Kalavesien omistus	17
3.4.2. Kalastusalue.....	19
3.4.3. Tieto kalakannoista ja kalastuksesta.....	21
3.5. Viehekorttikiista	22
3.5.1. Kalastajien käyttäytyminen ja valvonta.....	23
3.5.2. Kalavesien hoito, säätely ja rahoitus	26
3.5.3. Päätöksenteko ja paikallisuus	28
3.5.4. Saaristolainen identiteetti ja luottamus	30
3.6. Hallinnan kehittäminen	30
3.6.1. Kalavedet tehokkaampaan käyttöön?	30
3.6.2. Kaavoitus ja yhteistyö	31
4. YHTEENVETO JA POHDINTA	32
4.1 Kalaveden omistus saaristolaisten tulkintana.....	32
4.2 Ulkopuoliset kalastajat vapaamatkustajia?.....	33
4.3 Kenen ehdoilla kalastetaan?	34
5. KIRJALLISUUS	35

1. Johdanto

1.1 Taustaa

Kalavesien hallinta perustuu Suomessa rannikolla ja sisävesillä vesialueiden omistukseen. Suurinta osaa näistä vesialueista hallitsevat kalaveden omistajat yhteisesti kalastuskunnissa¹. Kalaveden omistajan profiili –hanke tutkii kalaveden omistajakuntaa, kalastuskuntia sekä kalastusalueita valtakunnallisten kyselyjen ja alueellisten tapaus-tutkimusten voimalla. Tähän mennessä on raportoitu valtakunnallista tietoa kalastus-kuntien ja –alueiden taloudesta ja toiminnasta (Salmi ym. 2002) sekä koottu alueelli-sia katsauksia Keski-Suomesta, Saimaan Pihlajavedeltä ja Velkuan kalastusalueelta (Muje 2000, Muje ym. 2001, Salmi ym. 2001). Lisäksi hankkeen piirissä on laadittu kalavesiin liittyvää tietoa sekä omistusta ja alueellista hallinnointia luotaavia artikke-likokoelmia (Salmi 2001, Muje ja Tonder 2002).

Tämä raportti kokoaa Nauvon kalastusalueelta eri menetelmin kerättyä tietoa kala-vesien hallinnan rakenteista, käytännöistä ja ongelmista. Tärkein tiedon keruun mene-telmä oli henkilökohtainen haastattelu, mutta tietoja koottiin myös muun muassa ka-lastuskuntien palauttamista kyselylomakkeista. Nauvon kalastusalue valittiin edusta-maan ruotsinkielistä väli- ja ulkosaaristoa. Toinen Saaristomeren tapaustutkimusalue, Velkuan kalastusalue (Salmi ym. 2001), puolestaan edustaa suomenkielistä sisä- ja välisaaristoa.

Nauvon kalastusalue sijaitsee Saaristomeren keskiosassa noin 60 km automatkan päässä Turusta (kuva 1). Nauvoon ei ole kiinteää tieyhteyttä vaan saaristokunta on lauttayhteyksien varassa. Kalastusalue on rajoittunut pääosin Nauvon kunnan alueelle – sen vesipinta-ala on 100 600 ha ja maa-ala 21 600 ha (Nauvon kalastusalue 2002). Kunnassa on noin 1450 vakituista asukasta ja vapaa-ajanasukkaita jopa 10 000. Vuon-na 1999 Nauvossa oli 1657 kesämökkiä (Kuntafakta 2001). Vierasvenesatamissa käy vuosittain noin 5 000 veneilijää ja on laskettu, että Nauvossa vierailee vuosittain noin 30-40 000 veneilijää ja 40-60 000 autoilijaa. (Andersson ym. 2000, 15).

Omistusrakenteen pirstoutuminen ja vesialueiden jakaminen pieniin yksiköihin on yleinen ongelma kalavesien hallinnan ja hyödyntämisen kannalta (Kilpinen ym. 1998). Saariston kalavesien omistussuhteet ovat tänä päivänä yhä hajanaisempia, erityisesti yksityisesti hallittujen (jaettujen) vesialueiden osalta (Nauvon kalastusalue 2002). Maanomistus - samoin kuin siihen kytkeytynyt vesien omistus - on siirtynyt ai-empaa enemmän kaupunkilaisten käsiin eritoten vapaa-ajanasuntojen hankinnan myö-tä. Yhteiskunnallisten muutosten myötä kalavesille on ilmaantunut uusia kalastaja-ryhmiä, jotka tavoittelevat virkistäytymistä ja jännitystä arkielämän vastapainoksi (Salmi ja Varjopuro 2001).

Yleistä kalastusoikeutta on laajennettu erityisesti 1980-luvulta lähtien. Pilkkimiseen ja onkimiseen ei nykyisin tarvita vesialueen omistajan lupaa ja viehekalastustakin on irrotettu omistajapohjaisesta päätöksenteosta. Vuonna 1997 voimaan astunut ns. vie-hekalastuslaki oikeuttaa kalastamaan yhdellä vavalla ja vieheellä läänin alueella - edellyttäen että on maksanut valtiolle erillisen maksun. Tulot ohjataan kalastusalueil-

¹ Tässä raportissa käytämme yhteisiä kalavesiä hallitsevista instituutioista kalastuskunta-nimitystä, koska se oli käytössä tutkimuksen tekovaiheessa. Vuodesta 2002 alkaen entisiä ka-lastuskuntia ryhdyttiin kutsumaan osakaskunniksi.

le, jotka puolestaan jakavat rahat vesialueiden omistajille. Viehekalastuksen vapauttaminen on kohdannut voimakasta vastustusta etenkin maamme etelärannikolla ja saaristossa.

Kuva 1. Nauvon kalastusalueen sijainti Saaristomerellä.

Seuraavassa luvussa teemme lyhyen yleiskatsauksen saaristolaisuuteen ja vapaa-ajanviettoon liittyviin muutoksiin sekä kalavarojen käytön erilaisiin merkityksiin saaristossa. Luvussa 2 esittelemme kalaveden omistuksen rakennetta ja kalastuskuntien toimintaa lähinnä postitiedustelun pohjalta. Seuraava luku (3) kokoaa eri intressiryhmien kanssa tehtyjen haastattelujen keskeisen annin ja viimeisessä luvussa teemme yhteenvetoa tuloksista.

1.2 Yhteiskunnalliset muutokset ja saaristolainen identiteetti

Saaristomeren elinkeinorakenne on viime vuosikymmenien aikana siirtynyt kalastuksen ja pientilatalouden yhdistelmästä kohti vapaa-ajan viettoa ja kulutusta. Kalastus on kehittynyt entistä monimuotoisemmaksi niin motiivien kuin menetelmienkin osalta. Samalla elinkeinokseen kalastavien määrät ovat pitkällä aikavälillä laskeneet voimakkaasti. Saaristomeren ruotsinkielisessä osassa päätoimisten kalastajien määrä oli vuonna 1934 noin 2000 ja nykyisin vain noin 100. Vastaavasti sivutoimisten kalastajien luku oli 1930-luvulla 1450 ja nyt noin 80 (Åbolands Fiskarförbund 1977).

Monitoimisuus on leimannut saariston elinkeinoja vuosisatojen ajan, mutta viime aikoina eri toimeentulolähteiden yhdistelmät ovat muuttuneet (Andersson ja Eklund 1999). Esimerkiksi Rosalan ja Bölen kylissä ovat yritystoiminnan ja palkkatyön yh-

distelmät yleisiä (Ingo 2000). Tällä hetkellä vain joka kymmenes työssä oleva kyläläinen hankkii pääosan toimeentulostaan kalastuksesta tai kalankasvatuksesta. Ingon tutkimissa kylissä valtaosa palveluyrityksistä toimii mökkiasukkaiden, veneilijöiden ja matkailijoiden parissa, joten saariston kehitystä ohjaa suuressa määrin saaristoalueiden ja mantereiden kaupunkien välinen vuorovaikutus.

Aiemmin luonnonresursseilla on ollut elintärkeä merkitys saaristolaisten toimeentulolle, nykyisin suhde on yhä useammin välillinen. Esimerkiksi saariston kalavaroja hyödyntävät kymmenet tuhannet vapaa-ajankalastajat, mutta ammattimaisia kalastajia on muutama sata. Näin ollen saaristolaiset ovat kiinnostuneita siitä, hyödyttääkö vapaa-ajankalastus (siis välillisesti esimerkiksi lupa- tai matkailutulojen kautta) paikallisia saaristolaisia.

Ruotsinkielisessä saaristossa, kuten Nauvossa, toisiinsa nivoutuneet ruotsin kieli ja kulttuuri vaikuttavat voimallisesti saaristolaiseen identiteettiin. Identiteettikysymyksissä kansalliset rajat eivät päde: ruotsinkielinen saaristolainen tuntee olonsa yleensä kotoisammaksi Tukholmassa kuin Turussa. Toisaalta myös Suomen kansalaisuudella on merkityksensä identiteettien kirjossa. Vaikka ruotsalainen kulttuuri tunnetaan omaksi, urheilukilpailuissa monet suomenruotsalaiset pitävät kotimaansa puolta. Saaristolaisille tyypillinen identiteettien moninaisuus onkin useille hämmäntävä havainto. (Eklund 2001, 3-4.)

Ulrika Wolf-Knuts (2001) tarkastelee saaristolaista identiteettiä kulttuurintutkimuksen näkökulmasta. Hänen mukaansa saaristolainen tasapainoilee perinteisen maaseudun ja modernin yhteiskunnan välillä. Identiteettiä muokataan saaristolaisten verratessa itseään toisiin, kuten kaupunkilaisiin, kesäasukkaisiin ja viranomaisiin. Saaristolaisten identiteetti eroaa kaupunkilaisten ja kesäasukkaiden identiteetistä Wolf-Knutsin (2001, 8) mukaan, koska jälkimmäiset eivät jaa saaristolaisten arkipäivää. Lomalaiset näkevät saariston ”ulkopuolelta” ja valitsevat sen ajankohdan, jolloin haluavat olla paikalla. Viranomaisten katsotaan ajavan ulkopuolisten asiaa saaristolaisten ja heidän elinkeinojen ja elämäntapansa kustannuksella. Esimerkkinä Wolf-Knuts (2001, 8) mainitsee viehekalastuslain ja useat luonnonsuojeluhankkeet, joissa viranomaisten toiminta on ristiriidassa saaristolaisten maailmankuvan kanssa.

Wolf-Knutsin (2001, 8) mukaan saaristolainen identiteetti siis muokkautuu vuorovaihtuksessa moderniin asiantuntijuuteen ja auktoriteetteihin, mutta siinä on myös nostalginen komponentti, traditio. Perinteet muodostavat alueen, jota ulkopuoliset eivät voi ottaa haltuun – eivätkä ymmärtää kuin pintapuolisesti. Saaristolaisilla on ’isältä pojalle’ siirtynyttä hiljaista tietoa ja taitoa esimerkiksi luonnosta, merenkulusta ja kalavaroista. Myös muiden, ”ulkopuolisten”, luoma kuva saaristolaisista luo odotuksia ja muokkaa identiteettiä. Vaikka yhteiskunta toisaalta on pyrkinyt muokkaamaan saaristolaisten elämäntapaa modernimmaksi, ulkopuolisten stereotyyppinen kuva saaristolaisista sisältää voimakkaita nostalgisia piirteitä: halutaan paluuta perinteiseen, ”aitoon” saaristoon lampaineen ja kalastajineen – ainakin kesälomamatkalla.

Abrahamsson (2000) käyttää termiä ”sisäinen saaristo”, jolla hän viittaa kykyyn ”lukea” maiseman sisäisiä, kulttuurisia elementtejä. Tätä kykyä ei ole ulkopuolisella, joka näkee maisemassa korkeintaan visuaalista nautintoa. Sisäinen saaristo kumpuaa alueeseen liittyvistä tiedoista, tunteista ja menneisyydestä. ”Tiedolliseen maisemaan” on aina kytkeytynyt myös tunnetta, jonka pohjalta alue esimerkiksi järjestetään tärkeisiin ja vähemmän tärkeisiin osiin. Maiseman merkitykset juontuvat sekä näkijän kulttuuri-identiteetistä että yleisestä luontosuhteesta. Abrahamsson (2000, 15) toteaa myös, että vasta konkreettinen alueella oleskelu on edellytys sisäisen saariston muotoutumiseen – eikä tähän riitä maisemien katselu kelluvan hotellin kannelta käsin. Toisaalta kesäasukkailakin voi olla voimakas saaristoidentiteetti (Wolf-Knuts 2001, 9), vaikkakin erilainen kuin vakituisesti asuvilla. Saariston kulttuurimaisema ja sisäinen saaristo ovat muuttuneet viimeisinä vuosikymmeninä erityisesti ’vapaa-ajanmaiseman’ suuntaan.

Vedellä ja vesimaisemalla on keskeinen merkitys saaristolaisille niin konkreettisesti kuin symbolisestikin. Bruun (1998, 32-35) on luokitellut analysoimansa kalankasvatust keskustelun näkökulmat kolmeen ”ideologiseen maisemaan”, joissa saaristo nähdään 1) ekologisena maisemana, 2) (alku)tuotantomaisemana ja 3) eksistentiaalisena maisemana. Ekologisessa maisemassa saaristo nähdään ainutlaatuisena ja kauniina alueena, jota pitää suojella ympäristöä tuhoavalta toiminnalta. Tuotantomaiseman näkökulmasta kalankasvatusta pidetään luonnollisena jatkeena perinteiselle saaristokasvatukselle ja alueen luonnonvarojen hyödyntämiselle. Kolmannessa Bruunin esiin tuomassa maisematyypissä meri tulkitaan moraalisin termein: se liittyy olemassa-oloon, jota leväkukinnat uhkaavat. Tämä tulkintakehys ei jyrkästi vastusta tai kannata kalankasvatusta. Toimintaa pidettiin luonnonläheisenä tuotantona, mutta levien uhka toisaalta vähensi tukea.

Alueen tulevaisuudenkuvia hahmottanut tutkimus (Siivonen ja Grönholm 2002, 64-65) jakoi turunmaalaisen identiteetin neljään peruselementtiin: ruotsin kieli, yhteenkuuluvuus, perinteiset peruselinkeinot ja kulttuurimaisema. Ruotsin kielen merkitystä alueen identiteetin osana korostivat tutkimukseen osallistuneista niin ruotsinkieliset kuin suomenkielisetkin. Toisaalta esitettiin myös – omasta kielitaustasta riippumatta – että alueelle pitäisi saada uusia asukkaita uusine ajatuksineen viemään kehitystä eteenpäin. Tässä kehityksessä uusien asukkaiden kielitausta ei ole ratkaiseva.

1.3 Saaristolaiset, kesäasukkaat ja turismi

Saariston vapaa-ajankäyttäjät voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: mökkiläiset, veneilijät ja kaupallisia palveluja käyttävät turistit. Näiden muotojen välisissä merkityksissä on ollut suuria eroja saariston eri osien välillä. Ahvenanmaalla maakunnan ulkopuolelta tulevien vapaa-ajanviettäjäjien virta on jo perinteisesti ja menestyksekkäästi kanavoitu kaupallisten yritysten hoidettavaksi – ihmiset yöpyvät paikallisten mökkim. majoitusyrityksissä ja virkistäytyvät noudattaen paikallisten määrittämiä periaatteita. Esimerkiksi viehekalastukseen Ahvenanmaalla vaaditaan paikallisen kalaveden omistajan lupa, kun taas muualla Suomessa on vaihtoehtona saatavissa valtion järjestämä viehekalastuskortti. Muualla Saaristomerellä kaupallinen turismi on vasta aluillaan, mutta kesämökkiasutuksella on pitkät perinteet.

Erland Eklundin (1995, 3) mukaan paikallisten ja kesäasukkaiden välit eivät ole aina olleet vailla vastakkainasetteluja. Ilmiön taustalla vaikuttaa yhä perinteinen käsitys kesävieraista kaupungin yläluokkaisena herrakansana, joka hakee maaseudulta esteettisiä elämyksiä ja pyrkii myös suojelemaan luontoa samalla rajoittaen paikallisten elinmahdollisuuksia. Tämän stereotypian mukaan kesäasukkaiden vapaa-ajanmaisema, jossa on siis vahva ekologinen painotus, on ristiriidassa paikallisten asukkaiden tuotantomaiseman kanssa. Vaikka tämä jakolinja on Eklundin (1995, 3-4) mukaan yhä erityisesti ympäristökysymyksissä vielä olemassa, todellisuus on paljon monitahoisempi.

Monissa kunnissa merkittävä osa vapaa-ajanasuntojen omistajista on kotoisin omalta paikkakunnalta. Maaseudun ihmiset ovat muuttaneet taajamiin, mutta monesti samalla säilyttäneet yhteydet entiseen kotipaikkaansa lohkomalla perintömaista itselleen rantatontin kesäpaikaksi. (Eklund 1995, 4.) Tämä kehitys on omiaan vaikuttamaan myös vapaa-ajanasuntojen käyttötapaan sekä kesäasukkaiden ja paikallisten välisiin suhteisiin. Tilanne ei siis ole enää niin kaksijakoinen kuin ennen ja aiheen käsittelyssä onkin syytä pitää tämä vapaa-ajanasukkaiden kirjo mielessä.

Andersson ja Eklund (1999, 389) korostavat saariston osa-aikaisten (mökki)asukkaiden merkitystä alueen asukkaiden työllisyyden ja yritystoiminnan mahdollisuuksien kannalta. Vaikka Ahvenanmaata lukuun ottamatta vapaa-ajankäytön kaupallistaminen on monin paikoin saaristoa melko vaatimatonta, mökkiläisten lisäksi myös

turistit ja veneilijät työllistävät yhä merkittävämmän osan palveluammateissa toimivista saaristolaisista – kuten Ingo (2000) on kahden kylän osalta osoittanut. Voidaan-kin ajatella, että saariston paikalliset asukkaat suosisivat sellaista uutta monitoimita-
loutta, jossa modernimpien palveluammattien ohella on vielä jäljellä eritoten identi-
teetin ja kulttuurin kannalta merkitsevää (alku)tuotannollista toimintaa.

Kuten Andersson ja Eklund (1999, 389) toteavat, vapaa-ajanasukkaiden olemassaolo vahvistaa alueen sosiaalisia ja poliittisia resursseja – näin myös sosiaaliset sidokset monipuolistuvat. Sen lisäksi, että saaristolaiset ovat perinteisesti myyneet kesäasuk-
kaille maitaan, tuotteitaan ja palveluitaan, saariston asukkaat ovat saaneet vastavuo-
roisesti tarvitessaan ammattitaitoista apua esimerkiksi lääkärin tai juristin ammatissa
toimivilta mökkiläisiltä. Esimerkiksi Nauvon kunnassa on vapaa-ajanasunnon omista-
via talousasiantuntijoita rekrytoitu opastamaan kunnan yrittäjiä (Andersson ym. 2000,
15).

Vapaa-ajankäytön luomien työpaikkojen lisäksi Andersson ja Eklund (1999, 389) pi-
tävät myös ympäristönsuojelua ja saariston kulttuuriin sopivien ”niche-tuotteiden”
tuotantoa saariston tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksina. Saaristolaiset ovat
suhtautuneet usein epäilevästi esimerkiksi Saaristomeren kansallispuistoon, koska he
ovat katsoneet sen turhaan rajoittavan paikallisten ihmisten oikeutta hyödyntää maa-
ja vesialueita – he ovat pelänneet metsähallituksen toimien johtavan alueen museoin-
tiin. Saariston asukkaat ovat katsoneet puiston palvelevan lähinnä ulkopuolisia, eikä
heidän ääntään ole juurikaan kuultu. Kysymys on tässäkin tapauksessa ekologi-
sen/vapaa-ajanmaiseman ja tuotantomaiseman välisistä jännitteistä sekä siitä kenen
ehdoilla alueen luonnon suojelusta tai käytöstä päätetään.

2. Kalaveden omistus ja kalastuskuntien toiminta

Kalaveden omistajan profiili –hankkeen yhteydessä tehtiin valtakunnallinen kalastuskunnille vuonna 2000 suunnattu postikysely, jossa selvitettiin paikallishallinnon rakennetta ja ongelmia vuonna 1999 (Salmi ym. 2002). Nelisivuisessa lomakkeessa tiedusteltiin muun muassa kalastuskunnan järjestäytymiseen, taloudelliseen toimintaan, kalastusoikeuksiin ja päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä. Kyselyn mukana toimitettiin lisälehti, jossa kalastuskunnan edustajaa pyydettiin kertomaan aiheeseen liittyvistä ristiriidoista ja ongelmista. Tässä luvussa tarkastelemme Nauvon kalastusalueella toimivien kalastuskuntien lähettämiä vastauksia.

Nauvon kunnan vesipinta-ala on 145 100 ha, josta yleisiä vesialueita ja suojelualueita yhteensä 44 300 ha (Maanmittauslaitos 2001a). Valtakunnallisesti verrattuna Nauvon kalastusalue (100 600 ha) on laaja, koska kaikkien kalastusalueiden keskimääräinen koko on 20 750 ha (Salmi ym. 2002). Alueen piirissä on 67 yli 20 ha kokoista yksityisesti hallittua (jaettua) vesialuetta ja 60 kalastuskuntaa (Nauvon kalastusalue 2002). Kiinteistörekisterin mukaan Nauvon kunnassa on yksityisiä vesialueita 250 tilalla, joiden pinta-ala on yhteensä noin 28 000 ha. Yhteisiä vesialueita kiinteistörekisterissä on yhteensä 133 ja nämä kattavat lähes 73 000 ha pinta-alan (Maanmittauslaitos 2001b). Lukumäärällisesti suurin osa kalastuskunnista on pieniä, alle 50 ha kokoisia, mutta toimivista kalastuskunnista merkittävin osa hallitsee yli 100 ha kokoista vesialuetta (taulukko 1).

Runsas puolet Nauvon kalastusalueen kalastuskunnista vastasi valtakunnalliseen kalastuskuntakyselyyn (taulukko 1). Yli puolet vastanneista, lähinnä pienikokoiset kalastuskunnat, eivät merkinneet lomakkeisiin tuloja tai menoja lainkaan. Suurin osa näistä kalastuskunnista oli vapautettu tehtävistä tai ne eivät olleet järjestäytyneet. Monet näistä kalastuskunnista ilmoittivat kuitenkin pitävänsä kokouksia. Tuloja tai menoja ilmoittaneiden kalastuskuntien keskimääräinen ”liikevaihto” oli 4 700 mk. Vähintään 1000 hehtaarin kokoisilla kalastuskunnilla tämä oli keskimäärin 8 200 mk ja pienemmillä noin 1 600 mk.

Taulukko 1. Kalastuskuntien lukumäärät (Nauvon kalastusalue 2002) ja valtakunnalliseen postikyselyyn vastanneet kalastuskunnat.

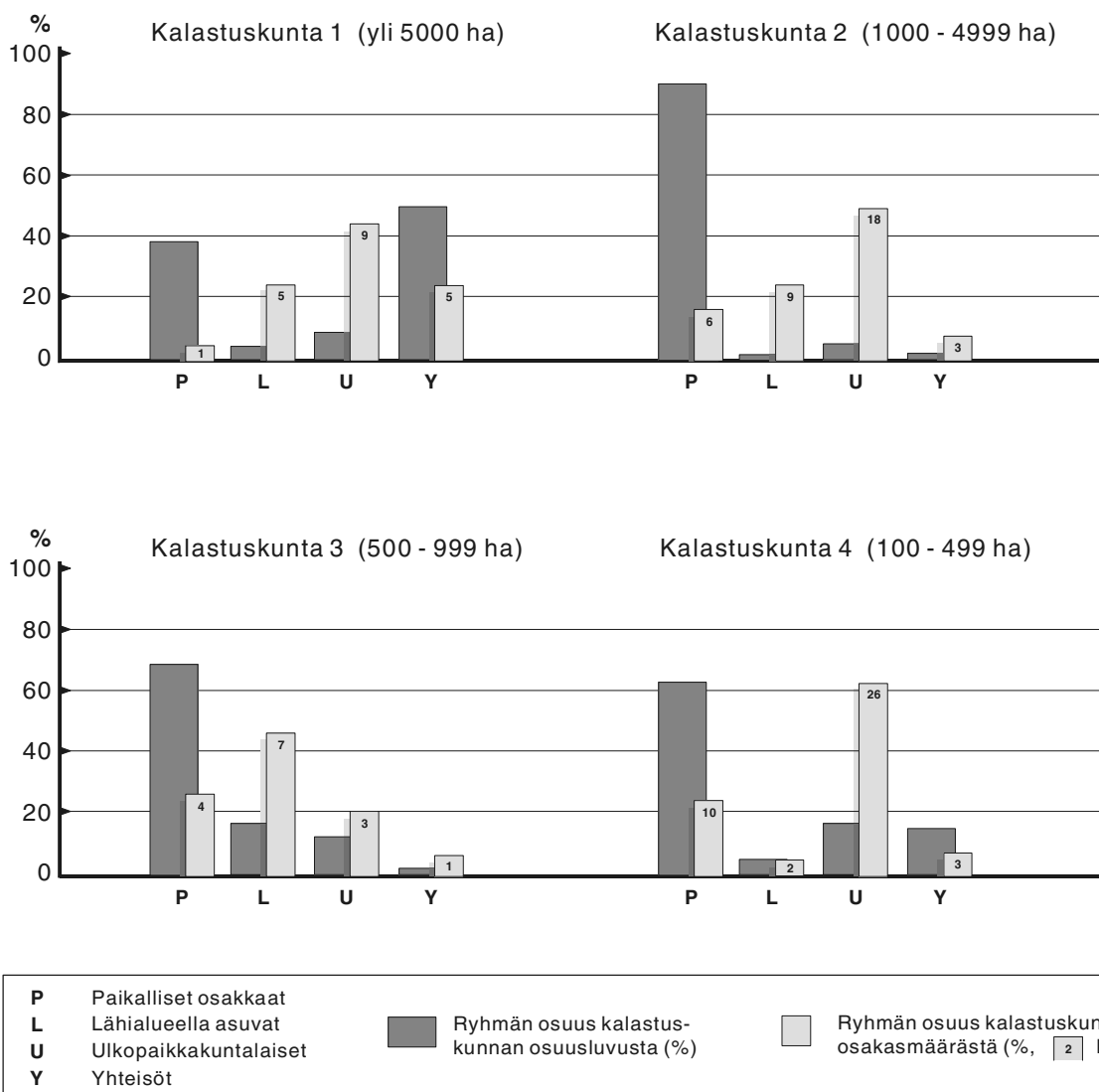
	Kalastuskunnan pinta-ala, ha					Kaikki
	< 50	50-99	100-499	500-999	≥ 1000	
Toimivia kalastuskuntia	4	1	12	6	12	35
Muita kalastuskuntia	18	2	1	2	1	24
Yhteensä	22	3	13	8	14	60
Postikyselyyn vastanneita	16	1	5	4	7	33
<i>Taloudellisiin kysymyksiin vastanneet</i>	1	0	4	3	7	15
<i>Ei taloudellista toimintaa</i>	15	1	1	1	0	18

Vastanneista kalastuskunnista neljä ilmoitti, että ne pääsääntöisesti jakavat lupa- ym. tuottoja osakkailleen. Kaksi ilmoitti jakavansa näitä tuottoja satunnaisesti. Kyseiset kuusi kalastuskuntaa olivat yli 500 ha kokoisia. Yksikään kalastuskunta ei ilmoittanut jakavansa kertaluontoisia haitta tms. korvauksia osakkailleen.

Nauvon kalastusalueen kalastuskunnissa oli keskimäärin 18 osakasta. Yli 1000 ha kokoisissa kalastuskunnissa oli keskimäärin 37 osakasta ja tätä pienemmissä noin 12

osakasta. Koko Varsinais-Suomen rannikolla kalastuskunnan keskimääräinen osakasmäärä oli 33 (Salmi ym. 2002). Kalastuskunnan kokouksiin osallistui Nauvossa keskimäärin 6,3 henkilöä ja vaihteluväli oli 3-15. Valtakunnallinen kalastuskunnan kokouksiin osallistuvien osakkaiden keskiarvo oli 10.

Kokouksiin osallistuneista keskimäärin noin 3,6 (55 % kokouksiin osallistuneista) asui paikkakunnalla vakituisesti. Valtakunnalliseen tilanteeseen verrattuna Nauvon kalastuskuntien kokouksiin osallistui selvästi useammin muualla vakituisesti asuvia osakkaita. Sen sijaan Nauvon ja Velkuan kalastusalueen kalastuskunnissa ulkopaikkakuntalaiset osallistuivat kokouksiin suhteellisesti yhtä usein (Salmi ym. 2001).

Kuva 2. Päätösvallan jakautuminen kalastuskuntatasolla, neljä esimerkkiä.

Kiinteistörekisteristä ja kalastuskunnilta saattujen osakasluetteloiden perusteella tarkasteltiin kalastuskuntien osakkaiden paikallisuutta neljän esimerkin valossa (kuva 2). Osakaat ryhmiteltiin paikkakunnalla (Nauvon kunnassa) asuviin, lähialueella (Nauvon naapurikunnissa) asuviin, ulkopaikkakuntalaisiin sekä yhteisöihin. Lähialueella

asuvat ovat usein kotoisin Nauvosta ja heidän merkityksensä kalavedenomistajana on joissain kalastuskunnissa huomattava vaikka heidän omistamiensa kiinteistöjen osuusluvut (ent. manttaaliluku) eivät suuria olekaan. Sen sijaan paikallisia on tyypillisesti lukumäärällisesti vähän, mutta he hallitsevat suurta osaa yhteisten vesien osuusluvusta. Yhteisöillä on merkittävä omistaja-asema joissain kalastuskunnissa, mutta aktiivinen päätöksenteko on tyypillisesti henkilöosakkaiden käsissä.

Valtaosalla (86 %) valtakunnalliseen postikyselyyn vastanneista Nauvon kalastuskunnista oli käytössään ajantasainen osakasluettelo. Osuus on merkittävästi suurempi kuin valtakunnallinen keskiarvo (59 %). Tärkeimmät asiat Nauvon kalastuskunnissa päätetään suurelta osin (81 % vastanneista) ilman äänestyksiä. Jos kuitenkin äänestykseen päädytään, se tapahtuu lähes jokaisessa kysymykseen vastanneessa kalastuskunnassa (11 kpl) osuusluvun perusteella. Yleisesti Varsinais-Suomen rannikon kalastuskunnissa mies ja ääni –periaate oli yhtä tavallinen kuin osuusluvun perusteella tapahtuva äänestys (Salmi ym. 2002).

Taulukko 2. Tahot joiden kanssa kalastuskunnalla oli viimeisten 5 vuoden aikana ilmennyt ristiriitatilanteita. Luvut ilmaisevat niiden kalastuskuntien lukumäärän, jotka ilmoittivat ristiriitoja esiintyneen kyseisen ryhmän kanssa. Yhteensä 17 kalastuskuntaa valitsi yhden tai useamman ryhmän.

Vapaa-ajankalastajat	10
Veneilijät	8
Kesäasukkaat	7
Jätevesien laskijat	5
Ammattikalastajat	3
Muut ryhmät	1
<i>Yhteensä</i>	<i>34</i>

Kaikkiaan 25 kalastuskuntaa vastasi ristiriitojen esiintymistä koskevaan kysymykseen ja näiden edustajista 17 valitsi yhden tai useamman vesien käyttäjäryhmän, joiden kanssa on ilmennyt ongelma tai ristiriitatilanteita. Useimmin ristiriitoja oli esiintynyt vapaa-ajankalastajien kanssa, mutta myös veneilijät ja kesäasukkaat mainittiin usein (taulukko 2).

Lisälehdellä useat vastaajat kommentoivat lähes pelkästään vapaa-ajankalastukseen liittyviä ristiriitoja. Erään vastaajan mukaan heittokalastajat ovat virvelöineet niin lähellä asuttua rantaa, että asukkaan paistamat grillimakkarat ovat tarttuneet heidän uisimiinsa. Useimmiten kritiikki kohdistui vuonna 1997 voimaan astuneeseen läänikohtaiseen viehelupajärjestelmään, joka takaa viehekalastajille pääsyn kalastuskuntien vesialueille.

Yksi lisälomakkeen täyttänyt vastaaja pitää viehekorttijärjestelmää salakalastuksen laillistamisena eikä kalastuskunnilla ole enää tehtävää: viehekortti on romahduttanut kalastuskuntien lupatulot ja näin myös kalanpoikasten istutukset on lopetettu. Toinen kalastuskunnan edustaja ilmoitti, että hauen ja meritaimenen istutukset on lopetettu viehekalastuslain tultua voimaan, koska ”vain hölmö istuttaa ilmaiseksi kalaa toiselle”. Huoli vapaa-ajankalastajien käyttäytymisestä ja luvattomasta viehekalastuksesta oli yleistä. Ranta-asukkaiden häiritsemisen lisäksi viehekalastajien mainittiin vaikeut-tavan verkkopyyntiä. Myös vapaa-ajankalastajien vapaamuotoinen autojen pysäköinti on aiheuttanut maanomistajille ongelmia.

Silakkaa troolattiin aiemmin aktiivisesti Nauvon kalastusalueella.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana vetouistelun suosio Nauvon vesillä on kasvanut.

3. Intressiryhmien näkökulmia

3.1 Aineiston hankinta ja analysointi

Aineisto hankittiin vuosina 1999 ja 2000 tekemällä kaikkiaan 32 henkilökohtaista nauhoitettua teemahaastattelua, joista 25 valittiin tarkempaan analyysiin. Haastattelujen keskeiset teemat liittyivät paikallis- ja aluehallinnon toimintaan, intressiryhmien välisiin suhteisiin, kalavesien kestäväan käyttöön sekä päätöksentekokäytäntöjen kehittämiseen. Haastatteluja varten oli laadittu teemarunko alakysymyksineen, mutta haastattelun tavoite oli tuoda vapaamuotoisesti esiin haastateltavan esittämiä näkökulmia myös muista kuin ennalta määritetyistä kysymyksistä.

Pääpaino haastateltavien valinnassa oli paikallisissa vesialueiden omistajissa, jotka muodostavat merkittävän osan aineistosta. Tarkastelun ulkopuolelle jätettiin seitsemän paikallisen kalavedenomistajan haastattelut, jotka eivät tuoneet oleellista lisävalaistusta käsiteltäviin aihepiireihin. Muita haastateltavia toimijaryhmiä olivat vapaa-ajan asunnon omistajat, matkailuyrittäjät, vapaa-ajankalastajat sekä kala- ja ympäristöhallinnon edustajat (taulukko 3). Suurin osa näihin ryhmiin kuuluvista informanteista oli myös kalaveden omistajia. Nauvon ulkopuolella vakituisesti asuvia oli 8 haastateltua. Kerätty aineisto kertoo vapaa-ajanasukkaiden näkökulmista vain ”saaristolähtöisten” mökkiläisten osalta. Vaikka molemmat vapaa-ajanasunnon omistajat asuvat alueen ulkopuolella, heillä on sukulaisuussuhteiden kautta vahva sidos alueeseen.

Saaristossa haastateltavien luokittelu toistensa poissulkeviin ryhmiin on vaikeaa, samat henkilöt toimivat tyypillisesti useassa eri roolissa. Moni kalaveden omistaja kuuluu erilaisiin käyttäjäryhmiin, joista taulukon 3 jaottelussa on eritelty vain vapaa-ajankalastajat. Kalastuskuntien osakkaat ja yksityisten vesien omistajat ovat valtaosin kotitarvekalastajia, mutta joukossa on myös kuusi ammattimaista kalastusta harjoittavaa henkilöä. Hallinnon piiriin kuuluviksi luettiin kalastusalueen edustajien lisäksi kalatalousneuvonnan sekä ympäristö- ja suojelukysymysten parissa toimivat, joskin samat henkilöt edustavat myös erilaisia kalastaja- ja omistajaryhmiä.

Haastateltavien henkilöiden yhteystiedot saatiin pääosin Varsinais-Suomen TE-keskuksesta, Åbolands Fiskarförbundet ja Nauvon kalastusalueelta. Kalaveden omistajien poiminta tehtiin satunnaisesti ottaen huomioon intressiryhmän merkittävyys ja alueellinen kattavuus. Haastateltaviin otettiin yhteyttä puhelimitse ja pääosa henkilöistä suhtautui asiaan myönteisesti. Yhteensä 15 henkilöä kieltäytyi haastattelusta yleensä terveydellisiin syihin vedoten. Haastattelut tehtiin pääosin haastateltavien kotona tai venesatamassa ja niiden kesto vaihteli puolesta puoleentoista tuntiin. Vapaa-ajankalastajat valittiin ja haastattelut tehtiin Nauvossa pidettyjen vetouistelukilpailujen yhteydessä. Näiden neljän haastattelun avulla tuodaan esiin lähinnä ulkopuolisten aktiivisten uistelijoiden näkökulmia tutkimuksen aihepiireihin.

Taulukko 3. Tarkasteluun mukaan otettujen haastattelujen jakautuminen intressiryhmittäin sekä haastateltujen paikallisuus ja osallistuminen päätöksentekoon.

(* suluissa päätöksentekoon aktiivisesti osallistuvat)	Haastatteluja (*)	Paikallisia	Ei-paikallisia
I Vesialueita omistavat			
Kalastuskuntien osakkaat	3 (3)	3	-
Yksityisten vesialueiden omistajat	6 (3)	6	-
Sekä osakkuus että yksityisvesi	1 (1)	1	-
Vapaa-ajanasunnon omistajat	2 (-)	-	2
Matkailuyrittäjät	3 (2)	3	-
Vapaa-ajankalastajat	1 (1)	1	-
II Vesialueita omistamattomat			
Vapaa-ajankalastajat	4 (-)	1	3
III Hallinnon edustajat			
Kalastusalueen edustajat	2 (2)	1	1
Neuvonta, ympäristöasiantuntijat	3 (3)	1	2
YHTEENSÄ	25 (15)	17	8

Haastattelut litteroitiin sanatarkasti ja tämän jälkeen saatu aineisto luokiteltiin sisällön mukaisiin pääluokkiin 1) Oma kalastus ja saaristoluonto, 2) Saariston vesialueiden käyttö, 3) Kalavesien hallinta ja 4) Viehekorttikiista. Luokiteltua aineistoa on edelleen analysoitu eri alateemojen avulla ja haastatteluista on poimittu sanatarkkoja lainauksia, jotka mahdollisimman hyvin kuvaavat haastateltavien tapaa perustella näkökantansa. Kunkin sitaatin jälkeen on suluissa mainittu haastatellun intressiryhmä ja tutkimuksessa käytetty koodi.

3.2. Saaristoympäristö ja vedet

Paikalliset kalavesien omistajat korostivat saariston luonnon ja vesien merkitystä lähinnä saaristoelinkeinojen kannalta. Kalavesien omistaminen puolestaan takaa mahdollisuuden laskea verkkoja veteen silloin kun haluaa. Taloudellinen merkitys voi liittyä paitsi kalastusmahdollisuuteen myös vesialueeseen tehtyyn investointiin. Paikallisten osalta korostuvat perinteet ja saaristolainen identiteetti - kalavedet kytkeytyvät erottamattomaksi osaksi talonpoikaisen elämäntavan jatkumoa.

”Nå, de ha betytt mycke de här, för man e uppfödd på de vise, att min far var yrkesfiskare o man va på liten pojke så ... vattne så lärt man sig liksom ... fast man ju int längre lever på de liksom o aldrig liksom haft de som huvudsyssla de här. Men de vari nånting i alla fall, som en säkerhet till levebröde liksom, att, att man ha, ha vårda de ungefär som resten av, av jordbruke liksom, att lite liksom ... jordbrukar sköter åk-rarna så man skött fiskevatten.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02114)

”No, meil on se merkitys koska me se (vesialue) ollaan koval rahal aikoinaan ittelleen ostettu.” (Paikallinen kalastuskunnan osakas, M02120)

Haastateltu kalastusalueen edustaja korosti merenrannikon suomaa mahdollisuuksia veneilyn kannalta:

” ... ensinnäki nyt ku puhutaan tästä saaristosta ja rannikkosaaristosta, niin ku mä menen paattiin mä voin siitä lähteä ja mennä vaik Kiinaan. Mut jos me ollaan Pääjärven pohjoispääs, nii sielt pääsee vaan Lahteen. ... Et tuota tää on, tää on niinku tää rantaoikeus ja yleensä se siinä et se vesialue on niin se on tämmönen, tämmönen päättymätön lähtökohta mist voi mennä ihan minne vaan.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

Vetouistelijalle saaristo, sen luonto ja meriolosuhteet ovat tärkeitä:

” ... kyllähän tää on erilaista kun tuolla kaupunkiolosuhteissa ollaan, että kyllähän tänne niinku mielellään tulee. Koska tää luonto ja meri on niin semmone elementti, että tuota että kyllä kai se niinku ihmisen mielen rauhottaa sanotaan näin ... ” (Uistelija, M02132)

Yksi paikallinen kalaveden omistaja pitää koskematonta luontoa tärkeänä tulevien sukupolvien kannalta. Luontoa tulisi kunnioittaa kokonaisuutena. Vesien ja sen eliöstön suojelua pidettiin haastatteluissa keskeisenä ongelmana. Paikalliset vesien omistajat kertoivat esimerkkejä pohjan levämattojen aiheuttamista ongelmista kampelakantojen kannalta sekä simpukoissa havaittujen ongelmien merkityksestä haahkoille. Myös matkailuyrittäjä painotti veden puhtautta. Vesien likaantuminen aiheuttaa haastateltujen mukaan esimerkiksi kalalajiston muutoksia ja lisää kalaverkkojen puhdistustyötä.

”Sameaks se muuttu, se on vähä semmone ilmeisesti huono tekijä kun se samettuu se vesi ja sielä on jottai merkkejä sitte jo että se ei oo enää kunnossa. ... Kuha on ilmenny sinne mukaa ja tietysti kuha on aika hyväs hinnassa et sen puolesta, mut jos kaik muu kalat häipy kokonansa nii ei se se ihailtavaa oo. ... Mut jos se tota mallii jatkuu kyl tuo Itämeri kohta kuolee ei sitä pysty pelastaa.” (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Osa paikallisista kalaveden omistajista oli seurannut vedenlaadun kehitystä kalastuksen ohella. Eräs vedenomistaja esitti, että rakkolevän esiintymisessä oli havaittavissa jaksottaisia vaihteluita. Useat haastateltavat olivat huolissaan muutoksista rakkolevien esiintymisessä, toisaalta se oli havaintojen mukaan palautumassa sisäsaaristoon. Uistelija kommentoi yleistä ’limoittumiskehitystä’.

”Jos tätä tilaa katotaan sillon kun me alotettiin käymään täällä niin tää oli semmonen todella kaikki noi sanotaan aluskasvillisuus tuolla vedessä niin se oli tota noin niin semmosta puhdasta mutta ikäväkseen tarvii sanoo että useampana vuonna niin alkaa rakkolevissä ja muissa olee semmosta limaa että kai se veden laatu varmasti on heikentyny ja varmasti vaikuttaa kalohin ja muihin tää kutuhomma ja koska nää rakkolevät ovat semottei ikävän liejun peitossa.” (Uistelija, M02132)

Esitettiin, että saasteet ovat peräisin Pietarin suunnalta ja rannikon asutuskeskuksista. Toisaalta yhdyskuntien kehittyneet puhdistusmenetelmät ovat vähentäneet päästöjä ja parantaneet vesistön tilaa. Lisäksi saariston vesien tilan heikkenemiseen katsottiin vaikuttavan maatalouden hajakuormitus ja ilmasta tulevat saasteet. Yksi vapaa-ajanasukkaista oli sitä mieltä, että veneilyn lisääntyessä perämootoreista tulevat päästöt ovat merkittävä saastelähde. Haastateltu ympäristöasiantuntija korosti kalankasvatuksen merkitystä vesien tilan heikkenemisen taustalla.

Erään haastatellun mukaan vedenlaatu on parantunut sisäsaaristossa, kun vastaavasti ulompana saaristossa se on heikentynyt. Yksityisten vesien omistaja vertaili vedenlaatua nykypäivästä aina 1950-luvulle saakka: näkösyvyys oli vielä 1950-luvulla 6-7 metriä, kun se tänä päivänä on paikoitellen alle metrin. Vedenlaatu oli hänen mukaansa kuitenkin heikoimmillaan 1970-1980-luvuilla.

3.3. Vesialueiden käyttö

3.3.1. Kalastuksen muutoksista

Pitkäsiima oli tärkeä pyyntimuoto vielä 1950- ja 1960-luvuilla. Kalastusalueen edustajan mukaan tuolloin kalaa riitti hyvin eikä vesialuerajoista oltu kovin tarkkoja – tosin tuolloin ulkopuolelta tulleiden kalastajien määrä oli nykyiseen verrattuna paljon pienempi. Veneet ja pyyntivälineet muuttuivat vuosisadan puolivälin aikoihin niin ammatti- kuin vapaa-ajankalastuksen osalta.

”Jos lähdetään vuossadan alkupuolelta tähän vuoteen viiskymmentä, niin silloin yleensä ammattikalastajien ja kotitarve- ja virkistyskalastajien käyttöön ilmesty moottorivene. Ne oli näit ykspyyttysii paukuttajii, joilla mentii sitten. Ja sit ku päästiin tähä viiskymmentlukuun niin silloin rupes tulemaan monofiiilverkot ja perämoottorit.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

”Vapakalastus tuli mukaan sanotaan mukaan, sanotaan nyt tuota viiskymmentluvun mittaan. Silloin rupes näkemään jo näit, ja ne oli nimenomaan näit rullavapoja silloin; elikkä tää haspeli, avokelavapa, se tuli sit kuuskymmentluvun mittaan. Ja ja tuota silonhan se muuttu taas, se vakalastus, se muuttu astetta helpommaks. ... ne oli kesävieraat jotka toi nämä ”pirunvehkeet” niinkun vanhat kalastajat sanovat.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

Nykyaikainen useammalla vavalla harjoitettava vetouistelu lisääntyi Nauvon vesillä 1980-luvun lopulla, mutta uistinta oli toki vedetty jo aiemmin niin moottorilla kuin ilmankin - kalastusalueen edustaja kertoi esimerkin moottoriuistelusta käsikelalla 1930-luvun lopulta. Myös kalastuskunnan päätöksentekoon aktiivisesti osallistuva kesäasukas muistelee moottoriuistelua vanhoilla saaristolaisveneillä, joiden perään laitettiin ämpäri kulkua hidastamaan.

Nauvosta kotoisin oleva vapaa-ajanasukas mainitsi, että aiemmin lahnalla oli suuri merkitys saariston asukkaille kun taas nykyisin sitä on hyvin vaikea saada kaupaksi. Haukea pyydettiin aikoinaan siimalla, koska sillä sai kalaa tasaisesti pitkin kesää. Myös rysäpyynti oli tärkeää ja apajapaikat pyrittiin säilyttämään, vaikka kesämokit alkoivat valtaamaan rantoja.

” ... meil joskus aikasemmi kalastettu rysien kans. Ku niit ensimmäisii mökkei rupes tulema kyl meil pidettii niist kalapaikoist kiin mitä meil on aina ollu, ku ne oli määrätty pistä mihi se rysä laitta nii, ja vähä ne pukkas purnama ku heillä ei oo vesialueit ku emme oikeasta voi panna siihe hantti ja kun me kalastettii sit isän kans se oli häne ammatikses sitte, se kevät kalastus sitte.” (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Haastateltu vapaa-ajanasukas oli nuorena mukana yhdessä Nauvon monista talvinuottakunnista. Traktoria käytettiin hyväksi nuotanvedossa, mutta avannot tehtiin käsin. Päivässä saaliiksi nuottakunta sai noin 1000 kg silakkaa.

Paikallinen kalastuskunnan osakas muistelee lopettaneensa talvinuottauksen 1960-luvun alussa, jolloin hän kalastuksen kannattavuuden hiivuttua aloitti talviset metsätyöt yhdistettynä maatalouden harjoittamiseen. Kalavesiä hyödynsivät vielä naapurikylän nuottamiehet, jotka suorittivat kalaveden omistajalle ns. maakalarahan. Perinteisesti joka kuudes tai seitsemäs kala kuului vesialueen omistajalle, mutta silakan nuottauksen ja myöhemmin troolauksen osalta osuus liikkui 10 % saalisosuuden molemmin puolin. Kyseisillä kalavesillä silakan troolaus loppui noin kolme vuotta ennen haastatteluaikoa.

”No nuottakalastus oli sillee et kalamäärä väheni ja kun me ainoastaan täs oman kylän vesialueel kalastettiin ja sitte kalamäärä väheni ja sitte tul jo kulut niin isoks et ei

siin jäänny niinku mittää et se rupes menee miinuksen puolel kokonaan. ... siit etteenpäin meil ol niinku annettu vuokralle et talvinuotta kävi tuol, naapurukylän talvinuotta ... ja he makso niinku sen sanotaan niin sanottu maakalarahako sillo ol, he makso sitä sitte siit osuuden. (Paikallinen kalastuskunnan osakas, M02120)

Uistelijoilla välinekehitys on lisännyt voimakkaasti vapojen määrää. Samalla on otettu käyttöön veneilyn ja kalastuksen uudet tekniset apuvälineet.

”Siitä tää uistelu, uistelu homma on vaan laajentunu että aina on tullu vehkeitä lisää vehkeitä lisätty tänään oli neljätoista vapaa pyynnissä ja kymmenen vuotta sitten kun alotettiin niin viis, kuus vapaa oli silloin samassa veneessä et se on niinku kehittäny siitä.” (Uistelija, M02131)

”No tota onhan se sikäli, että kun on navikaattoria ja on kaikuluotainta. Mutta mä niinku kaikuluotaimessakaa, niin mulle ei niinku merkkää mikään muu kuin se, että mitä syvyyttä on ja veden lämpötila. Ja navikaattori tietysti, sateliittinavikaattori, niin siinä mielessä, et se on aika hyvä et se on turvallisuusvälinekin myös, että kun tulee sumua ja muuta, koska merellä tulee nopeasti se sumu ... ” (Uistelija, M02132)

3.3.2. Ammattikalastus

Nauvossa ammattimaisella kalastuksella on tärkeä asema sekä organisaatioissa että paikallisten ihmisten ajatusmaailmassa ja kulttuurissa. Nauvon kalastusalueen samoin kuin kalastusneuvontajärjestönkin edustajat painottivat ammattikalastuksen ensisijaisuutta. Vapaa-ajankalastajien tulee heidän mukaansa ottaa ammattimaisen kalastuksen ja verkkopyynnin toimintaedellytykset huomioon. Myös paikkakunnalla asuvat tai sieltä lähtöisin olevat kalavesien omistajat korostivat, että *”Saaristo ilman ammattikalastusta ei ole saaristo”*.

”Se (ammattikalastaja) on niin häviävä ihmisrotu” (Matkailuyrittäjä, M02115)

Vesien saatavuudesta ammattikalastajien käyttöön esitettiin erilaisia näkökantoja. Osa haastatelluista vesien omistajista totesi, että ammattikalastajilla on vaikeuksia kalavesien saamisessa koska vesialueet ovat hajallaan ja yksityisomistuksessa. Verkkopyytäjien ohella mainittiin myös, että silakan troolaajilla on ollut vaikeuksia saada tarvitsemiaan laajoja kalavesiä. Matkailuyrittäjä toivoi, että yksityiset vedenomistajat olisivat solidaarisempia ammattikalastajia kohtaan. Vedet ovat siirtyneet entistä enemmän kaupunkilaisten hallintaan ja ammattikalastus on jäänyt altavastaajaksi. Kalastusalue on halukas auttamaan ammattikalastajia kalavesien saatavuudessa, tosin alueen vaikutusmahdollisuudet ovat isännöitsijän mukaan rajalliset rahan puutteen vuoksi.

Useiden paikallisten mielestä ammattikalastaja saa kalastuskunnilta vesialueita käyttöönsä mikäli haluaa. Vapaa-ajankalastajia edustava paikallinen haastateltu näki asian toisin: vesien saanti on vaikeaa sekä ammattikalastajille että vapaa-ajankalastajille - lukuun ottamatta kalastusta viehekortilla. Hänen mukaansa Nauvon kalastuskunnat ovat pääsääntöisesti iäkkäiden ihmisten ja muutamien perheiden hallinnassa, jotka eivät jostain syystä halua antaa vesialueitaan kalastuskäyttöön.

Paikallisen kalavedenomistajan mukaan EU:n myötä ammattikalastuksen tukijärjestelmä on muuttunut paljon aikaisempaa byrokraattisemmaksi. Nykyisin pitäisi kalastajien hallita monimutkainen paperisota, vaikka he eivät ole *”kirjoituspöytäihmisiä”*. Haastateltu pitää epäoikeudenmukaisena sitä, että ammattikalastukselle on säädetty monenlaisia uusia pyyntirajoituksia ja valvontakeinoja kun taas vapaa-ajankalastuksen säätelyä ja valvontaa on samanaikaisesti vähennetty.

Kalatalousneuvoja oli sitä mieltä, että saaristokalastuksen mittakaava on kestävä kehityksen mukaista ja viranomaisten tukema linja suurempiin kalastusalueisiin siirtymi-

seksi horjuttaa alan kestävyyttä. Erään vedenomistajan mukaan valtiolta ei ole tukenut ammattikalastusta samalla tavalla kuin muita ammattiryhmiä. Toinen paikallinen kalavedenomistaja näkee valtion ohjauksen ja säätelyn vähentäneen kalastuselinkeinojen itsenäisyyttä ja samalla siirtäneen enemmän alueita vapaa-ajankäyttöön. Kysymys on osaltaan eri ryhmien tarpeisiinsa vaatiman tilan käytöstä. Paikallisen kalastuskunnan osakkaan mukaan rantojen virkistyskäyttö rajoittaa ammattikalastuksen toimintamahdollisuuksia.

”Tilaa on et koska tääl on viel tyhjää rantaa vaik se on kaavotettu ton naapuri kartanon aikana täsä perikunta, et hän on kaavottannu kaikki heijän alueen rannat, mut sielt ei oo myyty viel tontte. Et jos ne tulee kaik kaavotettuu ni sit tääl on ahdast, et sit tuota ammattikalastus kärsii et mihi sitä enää verkot laskee ... Sit mennee nämä kaikki nämä perinteiset nuotanvetopaikat jos sinne kerran mökki tulee rantaa. ... Me tehtii silloin valitus kyl siitä, kalastuskunta teki, et tuota, jos tulee nin kaik mökit kun me nähtii se kaava sitte ... me tehtiin sit, et pitäis jättää nämä nuotanvetopaikat.” (Paikallinen kalastuskunnan osakas, M02120)

Väitettiin lisäksi, että ammattikalastus on vähentynyt kalojen puutteen, vesien likaantumisen, kalan alhaisen hinnan ja tehokkaampien pyyntivälineiden vuoksi. Vesien rehevöityminen haittaa verkkokalastusta: Leväiset verkot paitsi lisäävät työtaakkaa myös vähentävät saaliita. Myös hylkeet ovat iso ongelma lähinnä ulkosaariston ammattikalastajille. Niiden kantojen katsottiin lisääntyneen, koska hylkeet ovat olleet rauhoitettuja monta vuotta ja myrkkypitoisuudet ovat laskeneet vesistöissä. Esitettiin, että hylkeiden suojelussa ollaan menty liiallisuuksiin. Vapaa-ajanasukas ennusti, että hyljekannat voivat kääntyä laskuun luontaisesti Itämeren kalakantojen heikkenemisen myötä.

Kalastajat ovat joutuneet hankkimaan muita tulolähteitä ja moni on jäänyt eläkkeelle, eikä uusia nuoria yrittäjiä ole tullut tilalle. Toisaalta kalastusalueen edustaja korosti uudenlaisen monitoimitalouden esiintuloa:

”...nyt melkein täytyy sanoa niin että tämmösiä puhtaita kalastajia saaristoalueel on entisestäänkin vähemmän ja vähemmän. Mut sen sijaan näitä monitoimimiehiä on on enemmän ja enemmän aina vaan. Eli toisin sanoen ne on, ne on vuosikymmenien saatossa, viimeisen neljäkymmenen vuoden aikana esimerkiksi, kolmekyt-neljäkyt viimest vuotta, niin ne on keksiny sen, et tuota, siel on turistien ylläpito, niinku ennenkin oli mut nyt vähän toises mallis: mökkikauppa, mökkien kunnostus, veneitten hoitaminen, kalastusalueitten myynti, kalakauppa suoraan turisteille, maanviljelys johon kuuluu sitten kurkun viljely, tomaatin viljely, mansikan viljely, se on niinku levittäytyny ... varhaisperuna Nauvos esimerkiks on pirun tärke tekijä.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

3.3.3. Kalankasvatus

Kalatalousneuvojan mukaan tärkeä muutos kalankasvatuksessa on se, että jo saariston perinteeseen kytkeytyneen kalantuotannon lisäksi myös jalostusteollisuus on astunut kuvaan. Kasvatuslaitosten suurimmat omistajayritykset toimivat nykyisin laajoilla alueilla.

Haastatellut paikalliset henkilöt korostivat, että monet saarissa asuvat ihmiset olisivat muuttaneet pois, mikäli heillä ei olisi ollut tukenaan kalankasvatuselinkeinoja. Kalankasvatus on kompensoinut vähentyvää ammattikalastusta ja ollut tukielinkeino ammattikalastukselle.

”De (fiskodling) e också en näringskälla, som ska måst få leva” (Yksityisvesialueen omistaja, M02102)

Kalankasvattajien toimiin suhtauduttiin myös kriittisesti. Esitettiin, että monet suuret kalankasvatuslaitokset eivät hoida asioitaan kunnolla ja kalankasvatuslupia ei pitäisi myöntää varsinkaan lahtivesiin. Kalankasvatuslaitosten lähellä asumisesta ei tule mitään muun muassa hajun vuoksi. Ympäristöasiantuntijan mukaan Nauvossa rehevöityminen kiihtyy ja koska kalankasvatus on tämän kehityksen suurin syy, niin kuormitus pitäisi keskeyttää. Toisaalta kommentoitiin, että kuormitus on paikallista ja Itämeren yleiseen tilaan kirjolohen kasvatuksella ei ole merkitystä. Lisäksi tuotiin esiin, että kalankasvatuksen kuormitus on vähentynyt rehujen kehittämisen myötä. Eräs yksityisten vesien omistaja vertasi kalankasvatusyrityksiä sikaloihin:

”... int tror ja, att domhär väl e någo sämre som andra platser liksom, att ... domhär fiskodlingar e exakt likadana, som svinhusena ha vari här i Nagu på 70-tale. Så länge, som de va familjesvingårdar me ett 10-, 20-, 50 tal, 100 svin allting va ok, va inga problem. Sen, när domdär stora svingårdarna kom, som en va mellan 5000 o 7000 svin i, så alla förstod ju, ett de va fan för mycky svin på en o samma plats, att de går bara inga på dehär vise. Samma sak e de me fiskodlingarna liksom ...” (Yksityisen vesialueen omistaja M02114)

Kalastuskuntatoimintaan osallistuva vapaa-ajanasukas muistuttaa, että vaikka kalankasvatus vaikuttaa vesien tilaan niin yleisesti ottaen sen kokonaisvaikutus on positiivinen. Työllistävyyden ohella hän toi esiin markkinanäkökulman: kirjolohen tulo markkinoille on vaikuttanut myönteisesti kalan kulutukseen. Lisäksi hänen mielestään saariston elinkeinorakenne pitäisi säilyä monipuolisena: matkailupalvelujen tuottaminen ei saisi kokonaan syrjäyttää peruselinkeinoja. Toinen saaristosta lähtöisin oleva vapaa-ajanasukas harmittelee kalankasvatuksen paisumista kalastajien sivuelinkeinosta kansainväliseksi liiketoiminnaksi.

”... minusta siihen pitäs, pitäs panostaa ihan kansantaloudellisesta syystä ja sitten sillä on myönteinen merkitys niinku saaristoelinkeinoille olosuhteissa, jossa tuota niin kohta eletään vaan turismista ja tämmösestä. Se on aika paha et pelkästään, pelkästään tuota niin turismin varassa, elinkeinorakenne siinä kyllä ... esimerkiks niinku peruselinkeinona olis ...” (Vapaa-ajanasukas, M02127)

”Se kyl se voi määrätyl taval olla joku, joku tämmöne lisätulo määrä ku se meni vähän niinku sekin meni hiukan pielee kun se oli vähän niinku tarkotettu ammattikalastajille semmone pien sivutulo tää olis paljo pienempiki suhtees heidän sivubisnes, et ne pysty sen itte hoitamaa aikanaa ja se kala ois ollu ehkä vähä korkeemmas hinnas jos se oli ollu parempi heille ku nyt se meni niinku mammuttimaiseks se kalaviljelys ja siel muutama maa ku hallitse sen, sen kasvattamisen sen takia ku se on nii suurta ...” (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Nauvolaisen vapaa-ajankalastajan mukaan ei-paikalliset eivät ymmärrä kalankasvatuksen merkitystä paikkakunnalle. Kalastusalueen edustajan mukaan paikalliset ihmiset näkevät kalankasvatuksen taloudelliset hyödyt konkreettisemmin, mutta kesäasukkailla ei ole tällaista sidosta ja he kokevat saaristossa lähinnä haitat - esimerkiksi lokkien lisääntymisen. Haastateltu korostaa kalankasvatuksen merkitystä saaristoelinkeinoista, mutta kalankasvattajan tulee myös asua saaristokunnassa ja maksaa veronsa kuntaan.

3.3.4. Vapaa-ajankalastus ja matkailu

Kalastus liittyy monen paikallisen kalaveden omistajan vapaa-ajanviettoon ja elämäntapaan. Paikalliset harjoittavat pääosin verkkokalastusta ja tavoittelevat usein ahventa, kampelaa ja siikaa. Myös kuha, taimen, hauki ja lahna olivat haluttuja saalislajeja. Paikkakunnalla vakituisesti asuvien joukossa on myös heittokalastusta harrastavia.

"De e braxen ... braxen e på sommarn då, och, o, joo braxen på sommarn, sen e de höst, höst o vår. Abborn å våren o gädda också ja." (Yksityisvesialueen omistaja, M02112)

Kotitarvepainotteinen kalastus painottui kevääseen ja syksyyn, mutta myös kesällä olivat verkot monesti vedessä. Muutamien paikallisten kohdalla kalastus oli vähentynyt pääasiassa ajanpuutteen vuoksi. Eräs vedenomistaja mainitsi kalastuksen vähentyneen viehekortin voimaanastumisen jälkeen.

Kalastusalueen edustajan mielestä Nauvon saaristolla olisi hyvät mahdollisuudet kehittää matkailukalastusta hankkimalla asiakkaita eri Euroopan maista, mutta aloitusvaihe olisi kallis ja vaatisi ulkopuolista rahoitusta. Aikaansaadut palvelutyöpaikat olisivat tärkeitä saarien asukkaiden työllisyyden kannalta, mutta markkinoinnin ja tunnetuksi tekemisen ohella vaikeutena on myös kielitaidon puutteellisuus.

Haastateltu vapaa-ajanasukas, joka oli hyvin huolissaan vesialueiden ja kalakantojen tilasta, suhtautui epäilevästi matkailukalastusmahdollisuuksiin. Hänen mielestään saalisvarmuus ei ole alueella riittävän hyvä.

"Kyl se varmaa kyl kai se vaa minimaallista se riippu ... sanotaa et siin tulee tyydyttävästi sitä kalaa ja ne kun käyny siel kalastamassa sit et sana leviä et silt on kala tullu ja jos se on noi heikko mitä nyt mones paikas on ei auta ku sinne ei oo paljo tulemas." (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Vetouistelijat korostivat saariston luontoa tärkeänä houkuttimena kalavarojen ohella. Sopivan, kohtuuhintaisen majoituksen järjestäminen ja siitä tiedottaminen kaipaisi heidän mukaansa kehittämistä. Yksi uistelija oli sitä mieltä, että oikein organisoituna kalastusmatkoille tulijoita olisi paljon Saksasta ja Japanista saakka.

"... olen huomannut että tuolta Keski-Suomesta ja yleensä tuolta ei-rannikolta niin on halukkaita kyllä tulemaan kun tehdään ne olosuhteet, et on mahdollisuus tulla sitten harrastamaan sitä ja kohtuullisilla kustannuksilla ... vähän halvempaa majoitusta tarjolla ja sit se et tieto ei oo se markkinointi ei oo tuota ihmisten keskuudessa ei tunnetta ne ei tiedä mihin ottaa yhteyttä ja mitä kautta he saa tietää siitä mihin pääsee ja se on nyt et siellä ei oo sitä tietoo oo riittävästi. ... Mä olen tavannu paljon sellasia jotka tulee tuolta Tampereelta, Nokialta ja sieltä ihan tuolta niin Järvi-Suomesta tulevat tänne aamulla lähtevät ja sit illalla menevät pois ... jos olis mahdollista yöpyä he usein voisivat olla päivän, kaks kauemminkin paikalla." (Uistelija, M02129)

3.4. Kalavesien hallinta

3.4.1. Kalavesien omistus

Kysyttäessä kalavesien omistuksesta saatavaa hyötyä haastateltu kalastuskuntatoimintaan osallistuva vapaa-ajanasukas mainitsee, että tärkein ja lähes ainoa on omistuksen myötä tuleva oikeus verkkokalastukseen. Aiemmin kalastuskunnat saivat silakan troolauksesta vuokratuloja, joista osa jaettiin osakkaille. Troolipyynnin hiipuminen on poistanut tämän tulolähteen.

Vaikka useat haastatellut olivat sitä mieltä, että omistajat pääsääntöisesti myöntävät vesialueita omistamattomille kalastusmahdollisuuden heidän sitä pyytäessään, paikallinen vapaa-ajankalastajien edustaja oli toista mieltä.

"Jos mennään läänikohtaisen luvan ulkopuolelle niin, niin ne on vaikeita kysymyksiä. Se on sama, sama sekä vapaa-ajankalastukseen että ammattikalastukseen. ... Me tarvitsimme kalastajia, mutta kun, olis jopa tulossa kalastajia, mutta ei saanu vesiä. ..."

No meil on Nauvon alueella syy on on aika selkeä et tääl on yhdeksänkymmentä kalastuskuntaa ja ja ne on pääsääntöisesti erittäin iäkkäiden ihmisten ja muutamien perheiden hallinnassa ja ... ja jostain syystä he eivät halua että niitä vesialueita ... Selitystä ei olla saatu, mutta on päästetty kalastus valitettavasti hiipumaan.” (Paikallinen vapaa-ajankalastaja, M02124)

Paikallisella vetouistelijalla on myönteisiä kokemuksia kalastuskunnan lupapolitiikasta. Lupia saavat nykyisin paremmin myös kalastajat, jotka eivät ole vesialueen omistajia. Toisaalta hän tiesi ammattikalastajilla olleen vaikeuksia lupien saamisessa verkopyyntiä varten.

” ... se on muuttunu kymmenen vuoden sisällä paljonkii et vetouistelu ei saanu harastaa heijän alueellaan ... Se oli joku määrä vesialueista tai joku alue tai piti omistaa joku prosentti vesialueista ennen kun sai tuota niin pintaverkkoja käyttää nyt se on luvan varasta ... Kyl mä luulen siit tota noin näitten ääh asukkaitten kesäasukkaitten painostuksesta pikkusen ja muuttunu siihen ... ” (Uistelija, M02129)

Useimmat haastatellut pitivät kalavesien omistus pohjaista hallintaa periaatteessa hyvänä järjestelmänä. Yksi haastateltu uistelija valitti ”minun vesi, mene pois – mentaliteettia”, mutta muistutti kalastajien vastuusta häirinnän välttämiseksi. Toinen kilpailutoimintaan osallistuva vetouistelija ihmetteli voiko kukaan oikeastaan omistaa vettä. Hänen mielestään lupaviidakosta pitäisi päästä nykyistä ”vapaammille vesille” ja saada aikaan läänikohtainen vetouistelulupa useammalle vavalle.

”No sanotaan että tietysti tossa on missä meillä on mökkipaikka, niin mä oon tyytyväinen siihen. Mutta sanotaan niin kun muuten jos ei olis tommosta paikkaa löydetty ja saatu vuokrattua, niin kyllä nää vähän liian pieniä alueita on ja hankalasti mun mielestä tuo lupakäytäntö on aika hankala kun se vaihtelee niin paljon. Elikä jossain voi olla viis vapaa saa pitää ja jossain kaheksan, jossain kymmenen ja jossain ei oo rajattu ollenkaan, se että ja ja tosiaan kun ne on sitten pilkottu niin pieniks alueiks, että on aika hankala.” (Uistelija, M02132)

Kalastusalueen edustaja korostaa, että suurin vaikeus kalavesien paikallisessa hallintajärjestelmässä on kalastuskuntien järjestäytymättömyys ja toimimattomuus, mikä vaikeuttaa myös kalastusalue toimintaa. Myös yksityisessä hallinnassa olevat pienet vesipalstat ovat vesialueen hallinnan kannalta ongelmallisia. Kalastusalueen on kuitenkin vaikea puuttua tilanteeseen, koska omistusoikeus on uskonnon ja valtakunnan itsenäisyyden rinnalla ”suuri henkinen tekijä”, kuten haastateltu kalastusalueen edustaja asian ilmaisee. Hän kuitenkin muistuttaa, että organisoitu omistajapohjainen päätöksenteko ja kalastusaluejärjestelmä ovat vasta hiljattain käynnistyneet saaristossa ja tätä taustaa vasten ne toimivat verrattain hyvin.

”Ne kalastuskunnat, jotka on jollakin tavalla saatu kokoon, heil on suurinpiirtein osakasluettelot ja tonttikartat ja vesialuekartat nii kaikki on hyvin. Mut sit kun on tämmösiä kapeita yksittäisiä vesilohkoja, joist tiedetään et juu, juu, se omistaa sen mut ei sen kans voi jutella – tai sit se on sanonu, et joo kalastakaa vaan.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

Nauvon kalastusalueen piirissä on selvitetty toimimattomien vesialueiden tilannetta.

”Mun täytyy sanoa et sitä on aika helkkaristi tehty tätä tämmöstä, tämmöstä kutsu mahenkistä Nauvossakin varsinkin kun on on todella metsästetty siis näitä, näitä pimeitä vesialueita ja niitten ihmisiä. Mut ku ne ei vastaa edes kirjeisiin, niin sillon se on vähän niinku seinäl puhuis taikka mettään huutais. Et kun ei millään, ei millään nii.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

Osallistumisaktiivisuus kalastuskunnan kokouksiin vaihtelee – kalatalousneuvojan mukaan se riippuu käsiteltävien asioiden kiinnostavuudesta: jos kokouksessa käsitellään jotain riita-asiaa niin ihmisiä saattaa tulla runsaastikin. Yleensä pienemmät, alle 400-500 ha kokoiset, kalastuskunnat ovat pitäneet harvoin kokouksia järjestäytymisen

jälkeen, mutta jokin erityinen syy tai innokkaan ”puuhamiehen” aktiivisuus voi pitää yllä toimintaa myös pienikokoisissa kalastuskunnissa. Vapaa-ajanasukkaat ovat verrattain harvoissa kalastuskunnissa aktiivisesti mukana, mikä yhden haastattelun mukaan johtuu osittain tiedottamisen puutteesta.

Perinteinen sovintojakojärjestelmä on käytössä osassa kalastuskunnista. Siinä kalastuskunnan vesialueiden käyttö on jaettu alueittain kantatilojen kesken joko pysyvästi tai esimerkiksi vuosittain kiertävällä jaolla. Kalatalousneuvojan mukaan joissain kalastuskunnista tästä mallista on luovuttu, mutta useimmat ovat säilyttäneet järjestelmän. Ongelmia ovat aiheuttaneet kesämökkien myötä syntyneet uudet intressit: ei ole mielekästä että vapaa-ajanasukas joutuu harjoittamaan kotitarve- tai virkistyskalastusta kaukana mökkirannastaan.

” ... kylä oli jaettu kymmeneen, kymmeneen tuota osaan ja tuo nää joka vuos sitten vaihto viis osaa oli toisella tilalla ja viis osaa toisella tilalla ja nää vaihtui joka vuos ja ... viidenes se kiersi niinku kymmenen vuoden aikana läpi kylän ... sillon kyllä niinkun pysyttiin omalla alueella ... sillon päädyttiin siihen että tossa ei oo enää mitään järkee, siinä ei oo mitään järkee et kalastaminen on, on kuitenkin siinä määrin vähäistä, ne aina on hankalaa jollekin mökkiläiselle - sillonhan oli jo mökkiläisiä sieltä täältä - ja niillehän oli hirveen hankala tuota ruveta kускаamaa ittesä toiseen päähän kylää ... ” (Vapaa-ajanasukas, M02127)

3.4.2. Kalastusalue

Kalatalousneuvonnan näkökulmasta kalastusalueen toimintaan panostaminen on josain määrin siirtänyt resursseja pois Turunmaan ammattikalastuksen edistämiseltä. Neuvojan mukaan kalastusalueilla ei ole riittävästi resursseja tulokselliseen toimintaan – malli on liian kankea, byrokraattinen ja työläs. Varojen niukkuuden vuoksi kalastusalue toimii enimmäkseen ”paperielimenä” hoitaen vain pakolliset kuviot. Projektirahojen hankkiminen ei ole alueelle helppoa, koska usein törmätään ongelmiin mistä hankkia omarahoitusosuus. Myös kalastuskunta- ja -aluetoiminnassa mukana ollut vapaa-ajanasukas pitää kalastusaluetta turhana rinnakkaisjärjestelmänä – asiat hoituisivat jo aiemmin toimineiden organisaatioiden avulla.

Nauvon kalastusalueen edustajan mielestä organisaatio toimii pitkälti vapaaehtoistyön varassa ja pohti haastattelussa kuuluuko kalastusalueen hoitaa byrokraattisia tehtäviä - kuten lupatulojen jakamista vesien omistajille. Se kuuluu hänen mukaansa pikemminkin TE-keskuksen tehtäviin.

”Alltså, alltså de, de e ju klart alltså om, om man int gör, om man int inom fiskeområde gör nånting, nånting annat än bara de som lagen säger. O att man håller di här, så e de bara byrokrati. De e bara möten o protokoll o, o liksom di här stemmona.” (Kalastusalueen edustaja, M02125)

Nauvon kalastusalueen toinen edustaja korostaa alueen saavutuksia ja kalastuksen kehittämismahdollisuuksia aluetoiminnan avulla. Kalastusalueen toiminnassa mukana oleva yksityisvesialueen omistaja lähtee siitä, että kalastusalueen puheenjohtajan tulee olla paikallinen. Oman kunnan intressit ovat tärkeällä sijalla. Kalastusalueen edustaja puolestaan korosti ammattikalastuksen ensisijaisuutta alueen toiminnassa. Toisaalta kalastusalue voi olla myös matkailuyrittämisen tukena.

Kalastuksen säätelyn osalta neuvonnan edustaja nostaa toimialueensa kalastusalueiden toiminnassa esiin kaksi aiheetta: kuhan kalastuksen verkkopyynnin solmuvälisäätely ja kalastuslain mukaisten viehekalastuksen rauhoitusalueiden suunnittelu. Jälkimmäiset suunnitelmat eivät kuitenkaan ole toteutuneet, koska TE-keskus ei ole niitä hyväksynyt. Kuhan verkkopyynnin solmuvälisäätelyn nosti neuvonnan edustajan mukaan alkuaan esille Velkuan kalastusalue. Aiheesta järjestettiin TE-keskuksen aloit-

teesta seminaareja, joissa kuultiin myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkijoita. Nauvon kalastusalue päättyi 43 mm solmuvälirajoitukseen, joka astui voimaan myös muilla Turunmaan kalastusalueilla.

Toinen haastateltu vapaa-ajanasukas ei ollut kuullut kalastusalueen toiminnasta, mutta kuhan verkkokalastuksen silmäkorajoituksista hän oli saanut tietoa kalastusalan lehdestä. Hän ihmetteli määräyksen valvonnan toimivuutta: kuinka voi tietää onko pyynnissä oleva verkko juuri kuhan pyyntiä varten asetettu? Tosin harjaantunut kalastaja itse tietää kuhapaikat ja alueet, joissa ahven liikkuu.

Ympäristöasiantuntija moitti nykyistä kalastusalueen päätäntämahdollisuutta pyydysrajoitusten osalta. Hänen mielestään esimerkiksi verkkojen silmäkorajoitusten tulisi olla alueellisten kalastusviranomaisten päätettävissä. Toisaalta ympäristöasiantuntija pohti tarvitaanko yksityisomistusjärjestelmää lainkaan vesialueiden hallinnassa ja toi esiin myös tarpeen siirtää päätäntävaltaa kalastuskunnilta kalastusalueelle, jonka tulisi olla toiminnan perusyksikkö.

”... esimerkiksi kuhan kalastuksella voitais päästä järkeviin ja tehokkaihin pyydysrajoituksiin jokaisella kalastusalueella ... Pitäs mennä vähän taaksepäin tässä mielessä ja antaa piirihallintaviranomaiselle tän tyyppiset valtuukset, eikä alueittain - että siinä on niin kovaa mentyä liian alas tässä ...” (Ympäristöasiantuntija, M02121)

”On se varmaan, ne vanhat isot kalastuskunnat, jotka toimi niissä oli varmasti yhteishenkeä, mutta nykyisellään niin pitäs tätä järjestelmää aika pahasti vahvasti muuttaa ... ja siirtää näitten kalastuskuntien tehtäviä alueelle ... kalastuskuntajärjestelmästä voitais ainakii pienten osalta hyvin selvästi luopua, se on aikasa eläny organisaatio.” (Ympäristöasiantuntija, M02121)

Kalastusalueen edustaja nostaa esille Nauvon kalastusalueen erityisen roolin, siian kasvatuksen. Toiminta lähti liikkeelle projektina ja on sittemmin jatkunut yrittäjäveitoisena verkkokassikasvatuksena. Siiat kasvatetaan pienestä poikasesta istutuskokoon hyvin lähellä sitä aluetta, johon ne istutetaan. Haastateltu piti saatuja tuloksia hyvinä ja siikaa sopivana ja arvostettuna istutuslajina, esimerkiksi samalla rahamäärällä saa istutettua paljon enemmän siikoja kuin taimenia.

Kalojen istutusten mielekkyyttä kalaveden hoitotoimena asetettiin haastatteluissa harvoin kyseenalaiseksi. Se on kalaveden omistajien totuttu keino hyödyntää luvista saadut varat ja runsastuttaa kalakantoja tavoitelluimpien lajien osalta. Nauvossa vapaa-aikaansa viettävä pariskunta suhtautuu istutuksiin kuitenkin varauksellisesti: istutukset eivät ole jatkuvana toimintana kestävä ratkaisu vaan niiden tulisi tukea luontaista lisääntymistä.

Vaimo: *”Ehkä tää istutus on loppujen lopuks kuitenkin hyvä ku tuo luonnolline kalan lisääntymine ei enää niinkää tapahdu et.”* Mies: *”Mut ei se oo nii lopulline ratkasu lainkaa tuo istutus on semmone ku tyydyttä hetkellisest joku asia täällä.”* (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Kalastusalueen edustaja vertasi Nauvon kalastusalueen toimintaan osallistuvia ryhmiä Airiston kalastusalueeseen, jossa vapaa-ajankalastajien ryhmät ovat alusta asti olleet aktiivisesti mukana toiminnassa. Nauvossa toimintaan osallistuvat lähinnä kalaveden omistajat ja ammattikalastajat.

Yksi haastateltu paikallinen kalavedenomistaja korosti kalastusalueen isännöitsijän asiantuntemuksen ja aktiivisuuden merkitystä, koska kalastuskuntien osakkaat ja yksityisten vesien omistajat ovat laiskoja ottamaan aktiivista roolia asioiden hoitamisessa. Hän itse ei ole osallistunut kalastusalueen toimintaan - kalastusalue ei ole ollut hänelle tärkeiden asioiden listan kärkipäässä.

Kalastuksen valvonnan osalta kalastusalue on tehnyt yhteistyötä yli 50 hehtaarin kalastuskuntien kanssa. Alue kerää kalastuskunnilta valtakirjoja, jolloin kalastusalueen

valvojat voivat valvoa samalla myös näiden vesialueita. Edustaja esittää myös, että Nauvon kunnan tulisi paremmin hyödyntää kalastusalueen toimintaa. Ympäristöasian-tuntija kritisoi sitä, että ruotsinkielisten saaristokalastusalueiden rajat on määritetty kuntarajojen mukaan. Hänen mukaansa rajat tulisi määritellä uudelleen kalatalouden eikä ”politiikan” pohjalta.

Kalastusalueen edustajan mukaan kalastusalueen merkitys riippuu pitkälti siitä, miten hyvin se hoitaa tiedotustoiminnan. Alueella ei kuitenkaan ole edustajaa, joka pitäisi huolta pelkästään tiedottamisesta tai tiedon hankkimisesta. Tiedon kulussa on parantamisen varaa, mutta muutoin TE-keskuksen ja Åbolands fiskarförbundin sekä kalastusalueen välinen yhteistyö sujuu hyvin. Monet muut Turunmaan kalastusalueista saavat joustavammin tietoa, koska alueiden isännöitsijät toimivat muun muassa Åbolands fiskarförbundin organisaatiossa. Haastateltu yksityisen vesialueen omistaja toivoi, että kalastusalue tiedottaisi nykyistä säännöllisemmin ja useammin kirjeitse tärkeimmistä päätöksistään.

”... eftersom Nagu fiskeområde e de ända fiskeområde i Åboland, som inte har någon inom rådgivningen, som, som disponent. Utan att vi e ju då ett, ett sånt hänt fiskeområde som går, ser vår egen, vår egen väg.” (Kalastusalueen edustaja, M02125)

3.4.3. Tieto kalakannoista ja kalastuksesta

Kalakantojen muutosten tulkinnessa kalatalousneuvoja painottaa pitkän aikavälin näkökulmaa. Hänen mukaansa silakkakantojen muutoksissa historia on toistanut itseään: 1850-luvulla silakkakannat olivat samalla tavalla poissa Saaristomeren alueelta kuin haastatteluja tehtäessä. Kalatutkimuksen tiedoista osa jää ”pöytälaatikoihin” ja osa raporteista valmistuu liian myöhään. Neuvoja korostaa, että osa tutkimustiedosta on toki käyttökelpoista, mutta toisaalta alueen kalastajia kuulemalla saa ajankohtaista tietoa. Paikallinen kalaveden omistaja toi esiin, kuinka hän vertaa tutkimustietoa omiin havaintoihinsa.

”Nå de e nog bara de som man upplev, uppfattar själv, då man rör sig på område. Att de e ju, man e ju själv där på ort o ställe hela tiden så, så att man siir, man siir ju va som händer. Men att nu förstås kommer de ju lite information från forskningen o. Som man jämför me egna, egna upplevelser sedan.” (Yksityisveden ja osakkuuden omistaja, M02104)

Kalastusalueen edustaja esitti, että kalastusalan lehdet ovat tärkeitä alueen jäsenten tiedon kartuttamisessa ja ajan tasalla pysymisessä. Kalastusalueen hallituksen kokouksessa kuulee myös ajankohtaisia Nauvon kala-asioita koskevia uutisia. Tutkijoihin otetaan yhteyttä esimerkiksi havaittaessa kaloissa muutoksia. Tutkimustieto on usein maallikolle vaikeaselkoista, joten sitä täytyy kääntää ja yksinkertaistaa. Yksityisen vesialueen omistaja toivoi tutkimusten tieteellisen raportoinnin lisäksi kansantajuista tiedotusta päätuloksista. Kalastusalueen edustaja kaipasi myös informaatiota siitä minkälaista tietoa ylipäänsä tuotetaan ja on saatavilla.

”Säkert, säkert finns det, int tror jag att forskning är väl så byråkratisk o instäng i sina nischer att int de sku va tillämpbart, men säkert kan väl där också göras mångsidigare, o sen att ofta kan man, så att säga säkert kunna ge ut två sorters slutsinformation, en sån här saklig enkel uppställning o där som bara kommer liksom huvuresultate o inte sånt hänt som bygger på fakta me olika små nyanseringar hit o dit som en ju en lekman o har inget intresse och behov av.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02101)

”Ja vet kanske int om att de finns en information som ja borde ta reda på, o så vet ja inte allti säkert att vill di ge mig den informationen. Att, att de där me, nu tror ja att, att bara ja sku bara ja vet att fråga efter informationen, så, så får ja den.” (Kalastusalueen edustaja, M02125)

Edustajansa mukaan kalastusalueella ei ole mahdollisuuksia itse tehdä tarkempia selvityksiä, mutta toisaalta tietoa kerätään ja jaetaan käyttö- ja hoitosuunnitelman avulla. Kalastajakunnalle Nauvon kalastusalue tiedottaa päätöksistään, kuten lupa-alueista ja rajoituksista, pääasiassa kirkonkylässä olevan ilmoitustaululla. Kalastuksen valvonta on myös tärkeä tiedon jakamisen kannalta:

” ... on lähdetty siitä, et tää valvoja ei oo tämmönen sheriffi vaan et se on pikemmin-kin niinku semmonen informaattori, joka sanoo et ”Aijai, pojat, ny te olette naapurin vesillä, ottakaas tästä tää kartta ja menkää tämän mukaan tonne noin”. Ja sit jos ne rupee rähjäämään, nii sit ruvetaan rähjäämään kans. Et tuota, tämmönen, krhm, kanssakäyminen tuo paljon paremman tuloksen ku tämmönen et kaverit luuraa pusikos ja kattoo et: ”Nyt se meni rajan yli, nyt napataan kiinni se”. Ei siit tuu muuta ku tappelu.” (Kalastusalueen edustaja, M02119)

Ympäristöasiantuntija pitää kalastusalueita sopivana tahona päättämään esimerkiksi kalanistutuksista, koska kalastuskunnissa ei tiedetä tarpeeksi aiheesta. Paikallisella tasolla ei nähdä kokonaisuutta. Kalastusalue sen sijaan voi paremmin saada ammattilaisten apua esimerkiksi neuvonnalta. Samalla periaatteella ympäristöasiantuntija selettää esitystään kuhan verkkopyynnin solmuvälisäätelyn siirtämisestä viranomaisille: kalastusalueella ei ole riittävästi tietoa ja ymmärrystä asiasta.

Kalastuskunnan toiminnassa mukana oleva vapaa-ajanasukas korosti ammattikalastajalta saatavan käytännön tiedon tärkeyttä. Hän syytti sanomalehtiä vesien laatua koskevista tarkoitushakuisista kirjoituksista. Toisella vapaa-ajanasukkaalla on pitkältä aikaväliltä omakohtaista tietoa vesialueen ja kalakannan muutoksista. Hän on huolissaan paitsi vesien tilan heikkenemisestä myös siitä, ettei asiaa tutkita tarpeeksi.

Jaa en tiedä, mistä johtuu et onks heillä jo resurssit niin pienet et ei ku mä kerra soitti sinne ku mulla oli tääl sairaita kaloja muutama ja he sano et heil ei oo tutkimusrahoja näihi tarpeeks et he ei pysty tutkimaan tarpeeks pitkälle näit asioit. (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Uistelija piti kalastusalan lehtiä tärkeinä, niistä saa hyviä vinkkejä kalastuksen kehittämiseen. Toisaalta oma kokemus ja lehdistä saatujen tietojen soveltaminen on kuitenkin avainasemassa. Järjestöön tai kalamiesporukkaan kuuluvat uistelijat vaihtavat tietoja muiden kanssa. Tieto kulkee oman ryhmän välillä, mutta sitä ei mielellään jaeta ulkopuolisille. Kalastustilanteessa soitellaan toisille ja vaihdetaan tietoa. Jos kalastaja on lähdössä tuntemattomille vesille, hän kyselee muilta tietoja kalapaikoista ja olosuhteista.

”No kalakaverit niiltähän se viimeinen tieto saadaan ja se et millä mitenkä se pyynti on onnistunu ja millä ansoilla sieltä kaloja on saatu järvestä ja merestä ja mistä eritoten.” (Uistelija, M02130)

3.5. Viehekorttikiista

Vapaa-ajankalastajien oikeus kalastaa läänin alueella maksamalla valtiolle viehekalastusmaksu herätti haastatteluissa eniten keskustelua ja kritiikkiä. Kalaveden omistajien parissa aihetta ei yleensä tarvinnut ottaa esille vaan haastateltava yleensä esitti näkemysensä haastattelun alkuvaiheessa. Lähes kaikki paikalliset kalavedenomistajat näkivät viehekalastusluvan uhkana saariston tulevaisuudelle. *”En jävla hot mot skargårdsborna”* (Paikallinen kalastuskunnan osakas, M02118). Lisäksi lakimuutoksen katsottiin johtavan edelleen jopa passiivisten pyydysten käytön vapauttamiseen:

”Följderna blir den att ... efter de här, har man gett lillfingre, så får man ge hela hande, följande punkt, som kommer o bli aktuell e de att ... att vem som hels får fiska me nät.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02102)

Haastateltu uistelija piti läänikohtaisen viehekalastusluvan tuoneen mahdollisuuden entistä parempiin ”urheilukalastuksellisiin nautintoihin”:

” ... päästä niihin optimipaikkoihin missä se todella vois löytää esimerkiksi keväällä haukea, syksysin taimenta – päästä hyvälle paikalle.” (Uistelija, M02130)

3.5.1. Kalastajien käyttäytyminen ja valvonta

Paikallisten kalavedenomistajien suhtautuminen vapaa-ajankalastajiin oli periaatteessa myönteinen. Haastatellut korostivat saariston erityislaatuista ja sitä, että valtaosa viehekalastajista käyttäytyy pelisääntöjen mukaan. Ristiriitoja kuitenkin aiheuttavat kalastajat, jotka eivät tunne saariston luontoa ja elämäntapaa.

Häiriöitä luonnolle ja ihmisille

Paikalliset kalavedenomistajat painottivat, että niiden jotka tulevat saaristoon kalastamaan ja nauttimaan luonnosta tulisi myös tietää miten toimia ja liikkua saaristossa. Erityisesti tulee tietää miten käyttäytyä lintujen lisääntymisaikana: muualta tulevat vapaa-ajankalastajat astuvat maihin lintuluodoille ja näin häiritsevät lintujen pesintää. Monet haastatellut nauvolaiset korostivat, että uistelijoiden moottoriveneet ja vesiskootterien holtiton ajo häiritsevät paitsi lintujen myös kalakantojen lisääntymistä. Varsinkin rantojen lähellä tapahtuva ajelu häiritsee luontoa ja kuluttaa rantoja. Mainittiin myös esimerkiksi, että joutsenen nokasta on löytynyt uistin.

”När man ha självt ju sån ... man har en viss erfarenhet av dedär, o man rör sig på ett annat sätt.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02111)

Paikallisia kalavedenomistajia kismittää kutuvaiheessa olevan hauen vapakalastus: kalastuksen kohteena ovat parhaimmassa lisääntymisessä olevat naarashauet. Tämä ja ylipäätään tehokas hauen pyynti saattaa heikentää hauen luonnollista lisääntymistä ja näin monet esittivätkin haukien lisääntymisalueiden rauhoittamista.

”Men moderna fritidsfiskare, så dom tycks ha den åsikten att de är under lektiden som man ska försöka fiska, för att, att synnerhet såna här grunda ställen som gäddan tycker om att va ti leka, så där är det på våren rikligt med, med spöfiskare i dagen.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02101)

Yksi haastateltu vedenomistaja piti myös kuhan kalastusta liian voimallisena. Jos kalastuslupien myynti olisi vedenomistajan hallinnassa myös viehekalastuksen osalta kuten aiemmin, hän voisi samalla pitää järjestystä ja rauhoittaa kalastusta lisääntymisalueilla. Paikalliset vesien omistajat korostivat, että mikäli kalastusta pystyttäisiin ohjaamaan vaikuttaisi se myönteisesti myös kalakantoihin. Uistelija ei ymmärrä puheita siitä, että viehekalastajat voisivat tyhjentää vedet: vapakalastajien pyyntitehosta on syntynyt vääristynyt kuva, se ei ole verrattavissa verkko- tai troolipyyntiin.

Vetouistelijoita pidettiin suurimpina haitantekijöinä, heidän väitettiin kalastavan luvottomilla vesillä ja rikkovan kalaverkkoja. Useiden paikallisten vedenomistajien mukaan on turha laskea pyydyksiä, koska ne rikotaan ja verkoista löytyy uistimia. Erityisesti mökkikylien lähellä pyydykset ovat vaarassa ja kalastaja ei voi laskea verkkojaan haluamaansa paikkaan. Paikallinen väestö tai mökeillä asuvat eivät näin pysty hyödyntämään vesien antia, koska ulkopuolelta tulevat matkailijat valtaavat alueita.

”De e ju ... när yrkesfiskarn nu sätter ut sina bragder, på kvällen, så vet han ju int på morron om alls har någo kvar där.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02111).

Monet valittivat myös, että kalastajat uistelevat myös liian lähellä asuttuja rantoja ja laitureita - he ovat välinpitämättömiä ja ylikorostavat oikeuksiaan. Kalatalousneuvoja

kertoi, että jotkut vapaaajastajat ovat jopa käyttäneet muiden käymälöitä ja rakennuksia autiotupien tapaan.

”Meilki perämoottoreil seitsemän - kahdeksan verkko tuhottu, perämoottoriin jääny verkot kiinni ja ne on aivan veivattu naruks ... Nytku sielä kalaa on niin vähä et se tuota rajottaa kans tämä uistelu ja tää kalastus - et ku ei mittää saada ei paljo käydäkää, sanotaa nii. Ku on niin röyhkeit et ei ne noudata niitä sääntöjä mitä on edes olemassa ja ne tulee ihan toisten rantoja, ihan pitkin, vedetää ihan mis sattujaa.” (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Vapaa-ajankalastajien edustajan mukaan kalastuskuntien vetouistelulupakäytäntö toimii erittäin hyvin. Ongelmia on aiheutunut lähinnä mökkiläisten ja joidenkin uistelijoiden yhteentörmäyksistä, joissa kalastettiin liian pienillä alueilla ja liian lähellä mökkiasutusta. Uistelijat korostavat, että järjestäytyneiltä uistelijoilta tällaista toimintaa ei sallita.

” ... ymmärrän myös vesialueen omistajan kannan et ei sais niinku tulla et ne häiritsee niinku mökkiläisiä ja näin. Ja ymmärrän senkin kannan se on ihan totta, mut että uistelija voi mennä kattoo ihan peilistä et minkä takia tää on menny tälläseen niinku kahnaukseen tää juttu. Sitähän tässä nyt on kun mennään rikkomaan niitä rajoja et ajetaan laitureitten vieristä ja sieltä mökkiläisten edestä ja niitä kaislikoita sieltä. Pysyttäis irti sieltä rannast. Ku ei tarvita yks uistelija riepu tehdä tän, niin koko porukka on leimaantunu niin tälle.” (Uistelija, M02130)

”För tidigare så, som ja sa, så alla vattenägar bestämde om sitt vattn, kun kontrollera saker o ting o dehär. Som de nu e, så kan du ju int lag- ... fast han kommer på din bastuveranda o fiskar så kan du i princip int kör bort han dehär om han har ett kastspö i handen o säger, att han fiskar” (Yksityisvesialueen omistaja, M02114)

Verkkojen rikkoutumiset johtuvat vapaa-ajankalastajien edustajan mukaan siitä, ettei jatoja merkitä kunnolla, jolloin ne leikkautuvat poikki moottoriveneen ajaessa yli. Eräs ammatikseen kalastava vedenomistaja totesi, ettei hän ole koskaan merkinnyt verkkojaan lipuilla.

”Iät ajathan on ollu vetouistelija vihoissaan, niinku lainausmerkeissä, verkkokalastajia kohtaan, kun ei merkkää niitä verkkoja lain määräämällä tavalla. Sillon kun tuolla hei kovassa myrskyssä mehukatti purkki pyörii verkon merkinä, voit kuvitella min-käläinen se on niin kun nähdä, se nähdään vasta sitten kun on kohalla.” (Uistelija, M02130)

Paikalliset olivat huolissaan myös virkistyskäytön aiheuttamista ympäristöongelmista. Veneet aiheuttavat paljon kuormitusta jättämällä jälkeensä jätteitä, muun muassa roskaa ja moottoreista valuvia päästöjä. Paikallisen vesienomistajan mukaan vapaaajankalastajat saattavat lisäksi tehdä tarpeensa veteen, mitä ammattikalastajat puolestaan eivät tee.

Matkailuyritykset

Matkailuyrittäjistä ne, joilla on omia kalavesiä ovat voineet myydä kalastuslupia ja ovat saaneet hyvin tuloa ennen viehekorttilain voimaanastumista. He ovat samalla voineet edistää soveliaista kalastuskäyttäytymistä asettamalla sääntöjä vapaaajankalastajille. Yrittäjät, joilla on vähän omia vesialueita, ovat aiemmin vuokranneet lisää alueita toisilta vesienomistajilta.

Yksityisvesien omistaja oli närkästynyt siitä, että läänikohtaisen vieheluvan myötä osa matkailuyrittäjistä markkinoi läheisiä kalavesiä omistamatta kyseisiä vesialueita - matkailijat kalastavat tällöin naapurin vesillä ja hyöty tulee matkailuyrittäjälle. Yksi vesialueen omistaja valitti, että läheisestä mökkikylästä tulee kalastajia, joiden käyttäytymisessä on toivomisen varaa – he esimerkiksi nousevat maihin ja roskaavat ran-

toja. Monet haastatellut korostivat, että matkailukalastuksen tulisi olla ohjattua muun muassa matkailijoiden oman turvallisuuden kannalta. Erityisesti ammattikalastuksen intressit pitää ottaa huomioon.

Paikallinen matkailuyrittäjä näki viehekorttilain seuraukset myönteisenä: kalastavilla asiakkailla on nyt mahdollisuudet liikkua laajemmilla kalavesillä. Ennen viehelain tuloa esiintyi suuria konflikteja, koska Nauvon vesialueet ovat pirstaleisia ja yrittäjien mökeissä yöpyvien kalastajien oli vaikea pysytellä luvallisen vesialueen rajojen sisäpuolella. Uusien vesialueiden vuokraaminen matkailijoiden käyttöön oli vielä hankalampaa kuin ammattikalastajille. Matkailuyrittäjä muisteli, että kiistat vähensivät kalaturistien kiinnostusta käyttää Nauvon majoituspalveluja. Myös haastateltu uistelija oli sitä mieltä, että läänikohtainen viehekalastuslupa on lisännyt vapaa-ajankalastusta ja houkutelut matkailijoita alueelle.

”Mä uskon et se (virkistyskalastus) kasvaa kuitenkin koko ajan ... että kun on tää läänikohtanen yhden vavan ja heittäminen niin se on ainakin helpottanu täällä Saaristomerellä aika paljon sitä että ja lisänny sitä, että viittää monet lähtee esimerkiks tänne. Mä uskon että sillä on semmone merkitys, että moni haluaa lähtee kun ennen ei saanu heittää virveliä kun jossain paikassa, niin nyt saa heittää joka paikassa - meikein - niin se varmaa tuo tännekin matkailijoita lisää, mä uskoisin ainakin.” (Uistelija, M02132)

Haastateltu matkailuyrittäjä valitti, että Nauvon kalastusalue ei tue matkailuyrittämistä. Hänen mukaansa matkailuyrittäminen on niin uusi elinkeino, että ehkä tästä syystä sen merkitystä ei olla riittävästi huomioitu. Turistit kuitenkin tulevat nimenomaan kalastamaan ja tuovat runsaasti rahaa kuntaan. Yrittäjän mukaan matkailu pitää saaristoa elävänä, koska alkutuotannon elinkeinot ovat nykyisin hiljalleen hiipumassa lähinnä harrastusluontoisiksi. Toisen matkailuyrittäjän näkemyksen mukaan ennen viehelakia kalastusmatkailijat tulivat ja vuokrasivat lomamökkejä kalastuksen vuoksi, mutta nykyään ei mökkejä enää vuokrata siihen tarkoitukseen. Hänen tulkintansa mukaan matkailuelinkeino taantuu viehelain vuoksi ja ala voi kärsiä myös siitä, että kalanistutukset loppuvat, jos vapaa viehekalastus jatkuu.

”... för första så turistverksamheten ha, ha blivi sämre, o, o sen de här störningsmomente, så ... plus då liksom, att fiskbestände måst ju minska i o me, att ingen längre har intresse sköta om vattne o utplantera” (Yksityisvesialueen omistaja, M02114)

Kalastuksen valvonta

Yleisesti korostettiin, että läänikohtainen viehekalastuslupa on luonut lisää painetta kalastuksen valvontaan. Valvojia tarvittaisiin lisää, mutta kalastuskunnilla ei ole lisäyksen vaatimia rahoja ja esitettiin että valtion täytyisi kattaa valvontakulut. Toisaalta useat paikalliset kalavedenomistajat näkivät, että nykytilanteessa paikalliset eivät enää ole motivoituneita hoitamaan kalastuksen valvontaa vaan tehtävä kuuluu poliisille, muille viranomaisille tai kalastusalueelle. Valvontaa pidettiin vaikeana ja jopa vaarallisenä vapaa-ajankalastajien aggressiivisuuden vuoksi.

”No det är ju uttryckligen den här, så att säga, stadsborna som, som köper, hoppeligen köper sitt spinnfiskekort, för att deras beteende är ju på de vis, att de ju direkt hälsovårdligt ti försök gå dit o fråga att. ... Även i dagens läge som vattenägare, så har jag förstått att jag har rätt ti kolla, att man har spinnfiskekort. Men, dem med mötande, som man blir direkt hotad när man kommer nära, så de är ju inget intresse. Int har man behov av, man blir allafall int glad ti gå ut på såna uppdrag. Så det betyder, att man gör dom int. ... De är, jo det är farligt. För att i synnerhet, synnerhet tomma öflaskor är flygande projektiler som viskas på.” (Yksityisvesialueen omistaja, M02101)

Yksi vesialueen omistaja kommentoi, että viehekalastuksesta on tullut valvontaresursien puutteen vuoksi käytännössä jokamiehenoikeus. Uistelijat totesivat, että osittain valvonnan leväperäisyydestä johtuen osa uistelijoista – lähinnä sisämaasta tulevat - pistäytyvät myös luvattomilla vesialueilla. Vapaa-ajankalastajien ja matkailuyrittäjien edustajat olivat sitä mieltä, että valvonta toimii ainakin tietyillä alueilla, esimerkiksi merivartiosto ja poliisi valvovat lähialueita. Toisaalta uistelija kertoi kielteisistä kokemuksistaan esimerkin, jossa vesialueen omistaja tuli rantaan uhkailemaan ja häätämään kalastajia vesiltään. Matkailuyrittäjän mukaan vapaa-ajankalastajien käyttäytyminen riippuu paljolti kalastuksenvalvojan vuorovaikutustaidoista.

"... arvaa miltä se tuntuu hei vaik on läänikohtainen lupa, mennään sinne alueelle heittäämään ja sinne tulee vesialueitten omistaja raivoamaan siihen viereen ja meillä on asiakkaita mukana." (Uistelija, M02130)

"... että mä lähestyn niinkun, ehkä rauhallisemmas mieles, sitten niin, ehkä se vasta ... vastapualiki sitte on rauhalline ... emmää tiädä ... näin vois ehkä kuvitella. ... Kyllä hyökkäykseen aina vastataan hyökkäyksellä ... kovin monesti." (Matkailuyrittäjä, M02115)

Haastateltu matkailuyrittäjä painotti myös, että kalavesillä on tilaa - viehekalastajat ja ammattikalastajat mahtuvat toistensa joukkoon. Viehekalastajien tulisi kunnioittaa muita kalastajia ja rannanomistajia ja pysytellä riittävällä etäisyydellä mökkirannoista ja -laitureista. Eräässä kalastuskunnassa on sääntö, jonka mukaan kalastajan on pysyteltävä 150 metrin etäisyydellä asutetusta rannasta.

"Ja toi, en mä usko, ett siä kovinkaan suurta joukkoo vesiomistajia sillälailailla, ett ne sitä kadehtis, ett joku saa kalaa, vaan se, että ei niinko kunnioiteta sitä, ett se toinen omistaa sen veten. Eli tää on semmonen, semmonen ristiriita, mitä mä uskon, että näis asiois ... niinkun sill on aika iso merkitys. Joku on kovalla rahalla ostanu vettä, niin ohan se väärin, jos toinen saa tulla siihen kalastamaan. Sitt viäl, sen lisäksi, ett se ei kunnioita sitä, ett se toine omistaa se." (Matkailuyrittäjä, M02115)

Paikalliset vesialueiden omistajat vetoavat kalavesien valvontamahdollisuuksiin halutessaan palauttaa päätöksenteon viehekalastuksen osalta takaisin omistajataholle: kun kalavedenomistaja myy lupia ja vuokraa alueitaan, pystyy hän myös valvomaan tehokkaammin kalastusta.

3.5.2. Kalavesien hoito, säätely ja rahoitus

Läänikohtaista viehekalastusmaksujärjestelmää kritisoiitiin laajalti siitä, että lupatuloina saatu raha menee valtionhallintoon eikä varoja riitä paikalliselle vesien omistajataholle. Myös vesiä omistava vapaa-ajankalastaja oli huolissaan paikallisen kalavesien hoidon rahoituksesta: *"... että näitten lupamaksujen tuottohan hukkuu sen byrokraatian pyörittämiseen ja sitä kautta ei niitä rahoja löydy."* (M02124) Matkailuyrittäjää (M02115) harmittaa *"ettei rahaa pistetä takaisin mereen "*, toisin sanoen istuiksiin.

Som näringsidkare så, de e ju svårt, att man får int in fiskekortena, att de e ju en förlust för inkomst. Sen e de en ... kanske ännu viktigare sak, att ingen ha ansvar för vattvena mer, fiskebestånden. Ganska allvarligt." (Matkailuyrittäjä, M02110)

Kalastusalueen edustajan mielestä ongelma on myös tulojen jakaminen omistajatahoille. Nykyisen viehekorttilain myötä kalastuspaine jakautuu eri tavoin eri vesialueille, joten suuremman osan jaettavista lupatuloista saavat kalaisimpien vesien omistajat. Luvanmyynnistä saatavat tulot on tästä syystä vaikea jakaa oikeudenmukaisesti, joten kalastusalue kokee lupatulojen jakamisen vedenomistajille kiusalliseksi tehtäväksi. Viranomaiset ovat alueen edustajan mielestä sanoutuneet irti vastuustaan jakaa lupa-

tulot kalaveden omistajille. Lakia säädettäessä ei hänen mukaansa otettu huomioon saariston erityisolosuhteita:

"Att man ha, att man ha int liksom sett de här probleme när man har stifta den här lagen. Man ha int, man ha int sett de problem som finns i, i di här skärgårdskommunerna me di här enorma vattenarealerna." (Kalastusalueen edustaja, M02125)

Rahoitusongelmien ohella kalavesien hoito ei enää myöskään motivoi: monet haastatellut toivat esiin, että viehekorttilain astuttua voimaan kalavedenomistajat eivät ole välittäneet kalavesistään samalla tavoin kuin ennen - kalastusta ja kalavesiä ei hoideta kunnolla.

" Joo ku meil on siin on ainoa ollu siinä meidän kalastuskunnassa et määrätty alue pit sillo ku istuksi tehti, et se pidetä sitte pari vuotta ehkä et siin ei kalasteta, et se annettu sen kalan olla sielä niinku rauhas ... Et mut se nykypäivän se ei oo oikke mahdollista enää ku se siin tule kuitenkin joku ku vettä se kalan sieltä ja nyt on niin huonosti se pohjajuttu sitten et siin ei enää oo semmosia alueita et kukkaan enää viitti laittaa ku se ei ... siinä ei tulosta synny." (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Yksi kalavesien omistaja määritti kalastuskunnan tärkeimmäksi tehtäväksi kalojen istuttamisen, mutta totesi samalla että on turhaa enää istuttaa haukea, taimenta ja kuhaa. Esimerkiksi haukea ei ole järkeä istuttaa, koska ulkopuoliset pyytävät ne pois ja kalastuskunnat eivät saa vastineeksi rahallista hyötyä. Esitettiin myös, että istutettuja kuhia kalastetaan alamittaisina ja ne päätyvät jäteastioihin. Paikallinen vapaa-ajankalastaja haluaisi säädellä mökkiläisten taimenen verkkopyyntiä, erityisesti suurentaa verkkojen silmäkokoja. Hauen, taimenen ja kuhan sijaan kalastusalue ja vesien omistajat ovat ryhtyneet istuttamaan erityisesti siikaa, jota ei pyydetä uistimella vaan pääosin verkolla. Yhden kalastuskunnan osalta siian istutus palvelee selkeästi ammattimaisen kalastuksen tavoitteita:

" ... siikahan pysyy paikoillaan kohtalaisen hyvin ja tuota siika on keskeinen, sillä on suuri merkitys sille kalastajalle. Tuota, periaatteessa me ei ruveta, tuota, istuttamaan viehekalastajille kalaa, ... hauen istuttaminen ollaan lopetettu kokonaan, me ei istuteta sellasia, mitä ei, millä ei oo niinku elinkeinolle mitään merkitystä." (Vapaa-ajanasukas, M02127)

Matkailuyrittäjän mielestä nykyinen istutuspolitiikka ei palvele hänen toimialaansa. Hän näkee hauki-istutusten edistävän matkailua ja mikäli yhteistyöllä saataisiin haukea istutetuksi enemmän, niin myös kalastusalue saisi vapaa-ajankalastuksen lisääntymisen myötä enemmän lupatuloja. Toinen matkailuyrittäjä totesi, että viehekalastuksen luvanmyynnin tulisi koskea läänejä suppeampia alueita, jolloin istuttamisen motivaatio olisi parempi. Varoja kalaveden hoitoon on kerätty neuvontajärjestön hankkeella, jossa kesäasukkaat voivat maksaa vapaavalintaisia summia kalanistutusten toteuttamista varten.

Haastateltu uistelija oli harmissaan kalastuskuntien istutuspolitiikan muutoksesta, varsinkin taimenten istutusten vähentymisestä. Kilpauistelijoiden järjestö on kompensoinut tätä vajuusta istuttamalla itse taimenia Saaristomerelle. Kilpailuista saaduilla tuotoilla järjestö istuttaa saadun saaliin kaksinkertaisena takaisin mereen. Uistelijat olivat myös harmissaan kalaveden omistajien perimien uistelulupien korkeista hinnoista.

"Kalastuskuntien tärkein tehtävä öö huolehtia niin kun siitä omasta reviiristään niin että ne myös tekis niitä velvotestutuksia, jotka nyt on jääny pois kun tuli tää läänikohtanen. Niinku kiukuspäitän jättivät niinku istuttamatta taimenia, esimerkiks jota me tiiminä edelleen nyt edelleen ollaan jatkettu. Me ollaan tiiminä laitettu liki satatuhatta markkaa taimen istutuksiin nyt sit yhdeksänkymmentäviides lähtii ... " (Uistelija, M02130)

Kalastusalueen edustaja pitää tärkeänä, että vedenomistajat, kalastuskunnat ja kalastusalue saisivat rauhoittaa 25 % vesialueistaan vapaa-ajankalastukselta kuten viehekalastuslain uudistuksen yhteydessä luvattiin.

"Men, men de där, de e nu int här i allafall, så de e ju omöjligt att i princip omöjligt att få kunna freda någo vattenområden för de här fria spinnfiske. ... då sku de ju vara viktigt för att de int ska vara ett hot, så, så borde man kunna, kunna liksom styra de här fiske. Och då kommer vi in på, på de att man, man som, som lagen liksom då säger, att man sku freda de här tjugofem procent av, av di här vattenområdena. ... Att de va, de e de där min uppfattning var när den här lagen kom till o man sa att man ska få, att man då fredar." (Kalastusalueen edustaja, M02125)

3.5.3. Päätöksenteko ja paikallisuus

Paikalliset kalavedenomistajat painottivat periaatetta, jossa vesialueiden omistajat määräävät kalavesien käytöstä. Viehekalastuslaissa on paikallisten omistajien mukaan kyse omistusoikeuden loukkauksesta ja kalavesien sosialisoinnista. Esitettiin lisäksi, että siitä mistä maksetaan veroa pitäisi voida myös itse päättää.

"De... de e så att den som äger vattnet sku bord få styra och bestämma var som folk fiskar, de e absolut det." (Yksityisvesialueen omistaja, M02102)

"... ni se ruppee se määrämään se hallinto tuolt ylhäältäpäin määrätään nii paljo jo et et meil ei oo koht oikee niinku mittää sanomist siel" (Kalastuskunnan osakas, M02120)

Eräät haastatellut totesivat, että koska päätöksenteko on paljolti siirtynyt kaupunkilaisten käsiin ei vesialueen omistamisella ole enää merkitystä - vapaa-ajankalastajat ovat saaneet lain puolelleen. Paikalliset näkivät tilanteen kuitenkin epäoikeudenmukaisena.

"Där e största felen där att ... att att vi skärgårdsbor blev nog så trampade på tårna då staten införde de där (viehekorttilaki)." (Yksityisvesialueen omistaja, M02102)

Sisävesialueelta kotoisin oleva uistelija katsoi, että viehekalastuskiistassa keskeistä on kokemus yksityisyyden ja kunnian loukkauksesta.

"No kyllä se tietysti enempi sinne merialueelle, kyllähän siinä joku tunti tietysti et yksityisyyttä on loukattava kun päästään lupaa kysymättä kalastamaan yksityisille vesialueille, ehkä se kävi jonkun kunnialle kovin. Että sisävesillä tää ongelma on paljon pienempi." (Uistelija, M02131)

Haastateltu kalavedenomistaja muistutti, että vesialuetta on riittävästi ja lupia vapaa-ajankalastajille on aina ollut tarvittaessa saatavilla ilman läänikohtaista kalastuslupaa: jos vapaa-ajankalastaja tulee kysymään omistajalta pyyntilupaa ja maksaa siitä vähän, niin ilman muuta hän saa kalastaa. Toisaalta hallinnon edustaja tulkitsi, että viehekortin tulo on osittain kalastuskuntien passiivisuuden seuraus. Ne eivät aikoinaan suunnanneet luvanmyyntiään aktiivisesti viehekalastajille. Matkailuyrittäjä esitti, että nyt viimeistään vapaa-ajankalastajille tulisi suunnata palveluja ja aktiivisesti markkinoida paikallisia pyyntilupia:

"Mutt se, että millä me saadaan ne virkistyskalastajat sillai tänne, ett ne tuleeeki ja ostaa mejän luvan ja jättää meille rahat tänne, ja me pystytään sitä kautta niitä opastamaan, ohjaamaan, hallitsemaan ... sillai ku se meille näyttää niinku parhaimmalta?" (Matkailuyrittäjä, M02115)

Viehekorttikiistan peruskysymys kulminoituu siihen kenen kädessä on päätöksenteko saariston luonnonvarojen käytöstä – kuka ja millä ehdoilla voi hyödyntää kalavaroja. Läänikohtainen viehekalastuslupa vei merkittävän osan päätöksentekovaltaa paikalli-

silta vedenomistajilta valtiovallalle. Kalastusalueen edustaja (M02119) selittää kiistan johtuvan siitä, että ruotsinkielinen saaristoväestö kokee tulleensa huijatuksi: *"eduskunta tulee sorkkimaan heidän vesilleen"*. Kyse on hänen mukaansa osittain myös käytännön kommunikaatio-ongelmista kun osapuolet eivät ymmärrä toistensa kieltä.

Kyse ei ole pelkästään ruotsinkielisten saaristolaisten kokemasta ongelmasta, mutta suomenkieliset ovat olleet yleensä väittonaisempia asiasta. Kalastusalueen edustaja mainitsi suomenkielisestä saaristosta kotoisin olevan henkilön kommentoineen viehekalastuslakia seuraavasti: *"No mitäs siit sit tulee ku seuraavaks ne tulee mejän potumaahan ja sanoo et joka kahdeksas peruna kuuluu mulle. Et mul on maksettu lupa et mä saan kahdeksannen perunan."* Kalastusalueen edustaja pohti myös miksi sisävesialueella läänikohtainen viehekortti ei herättänyt yhtä kiivasta vastustusta kuin rannikon saaristoalueilla ja vastasi: järvillä on jo aiemmin totuttu myymään viehekalastajille lupia laajemmille alueille.

Kalastuskuntatoimintaan osallistuva vapaa-ajanasukas arvosteli kalatalouden piirihallintoviranomaista siitä, että se tukee vapaa-ajankalastajia. Kritiikki perustuu siihen, että viranomaisen ei ole hyväksynyt kalastusalueen ammattikalastajien verkkojen rikkoutumisten vuoksi ehdottamia rajoituksia viehekalastukselle. Hänen mukaansa kalastusalueelle tulisi antaa oikeus jakaa ammattikalastuskäyttöön tietty osa pyyntialueesta. Toinen tapa perustella vesialueen rauhoittamista läänikohtaiselta vieheluvalta on perustunut kalojen lisääntymisen tai istutusten turvaamiseen, mutta rauhoitusalueita ei ole saatu perustettua.

"... nythän on kai tilanne sellainen että kuitenkin valtakunnallisesti niin, niin siitä on ollut vähemmän haittaa kun mitä, mitä niinku jotkut uhkakuvat sillon, sillon osoittivat. Ja siinä mielessä lienee epärealistista et palattais johonkii, mutta minusta tämmöne järjestelmä jossa, jossa tuota joku tämmöne kymmenen kaksykot prosenttii vesialueista keskimäärin automaattisesti - ihan vaan sen perusteella, että tuota niin häirintää on - niin vapautettas siitä, niin se olis ehkä joku systeemi et voitais jotain tehdä ..." (Vapaa-ajanasukas, M02127)

Viehekorttikonflikti ei ole ainutlaatuinen kiista, vaan taustalla vaikuttavat myös laajemmat jännitteet alueen luonnonvarojen käytön pelisäännöistä ja paikallisten vaikuttamiskeinoista. Keskusjohtoisuuden lisääntyminen ja Euroopan Unioniin liittyminen herättää huolestuneisuutta.

"För att här i skärgården om folk ska kunna överleva här i skärgården, så måste finnas ... utkomst. Men nu, me dagens EU-politik o politikernas inställning ti ... ti landsbygd som helhet, då e ju så negativ så, så de här nu, att ... tänk nu vi ha ju ... int ha vi ju sen -94, så att de e en kort tid, o nu märks de riktigt enormt redan, alltså att de e många, som int klarar av de. O de e där, som ... som probleme ligger alltså, att var ... hur få folk ti börja tro på ... framtiden ... ock kunna investera." (Yksityisvesialueen omistaja, M02111).

Paikalliset kalavedenomistajat olivat nyreissään Natura 2000 -hankkeesta, joka heidän mielestään ei ota lainkaan huomioon maanomistajan näkemyksiä ja ongelmia. Suojelua pidettiin liioiteltuna ja heikosti perusteltuna. Muut päättävät omistajien puolesta: *"... beslutar bakom ryggen."* (Kalastuskunnan osakas, M02118) Samaan tapaan kuin valtion toimia viehekorttikiistassa myös Natura 2000 -ohjelmaa pidettiin yksityisomaisuuden sosialisoina. Luonnonsuojelusta sinänsä esitettiin yleisesti myös positiivisia näkemyksiä. Suojelun avulla tuleville sukupolvillekin riittää kokemuksia koskemattomasta luonnosta.

Yksityisvesialueen omistajan mielestä saariston infrastruktuuri on kärsinyt valtion harjoittamasta politiikasta viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Valtion paikallisia palveluja, kuten virkavallan ja merivartioston henkilöstöä, on vähennetty eikä työpaikkoja ole korvattu tai täydennetty.

Kalavesien käytön pelisääntöjä koskevat ristiriidat eivät ole ainoastaan saaristolaisten ja ulkopuolisten välisiä. Toinen ristiriitojen teema, viehekorttikiistan ohella, liittyy kalastuskuntien vesialueiden välisiin rajanvetoihin: missä saa kalastaa ja myykö toinen tahallaan lupia vieraille vesialueelle.

3.5.4. Saaristolainen identiteetti ja luottamus

Vesialueiden omistat korostivat, että saaristo on jotain erityistä elämäntavoiltaan ja perinteiltään. Kaupunkilaisten tulisi oppia paitsi käyttäytymään vesillä paremmin myös kunnioittamaan saaristolaisten elämäntapaa ja elinkeinoja. Kalavedet ovat olleet sukupolvelta toiselle resurssi ja tulonlähde.

“Saaristolaisilla pitää olla vettä, jotta voivat elää saaristossa“. (Kalastuskunnan osakas, M02118)

Erään vedenomistajan luottamus viehekalastajiin on koetuksella: viehekalastajaa ei voi erottaa mahdollisesta mökkimurtoaikeista olevasta. Useat paikalliset mainitsivat, että epäilyttävien henkilöiden määrä saaristossa on lisääntynyt. Vedenomistaja pystyi aikaisemmin, ennen viehelakia, ajamaan pois mökkiasutuksen lähettyvillä kalastavat. Väitettiin myös, että venevarkaudet ovat lisääntyneet kymmenillä tapauksilla viehelain seurauksena.

Paikallisten epäluulot ei-toivotun käyttäytymisen ja jopa rikollisen toiminnan osalta kohdistuivat ulkopuolelta (lähinnä kaupungeista eri puolilta maata) saapuviin kalastajiin, ei niinkään vakiintuneisiin vapaa-ajanasukkaisiin, joilla on toisella tavoin paikallistuntemusta ja –intressiä kuin satunnaisesti paikalle saapuvilla kalastajilla.

”Att, dom som är lokalt knutna ti nån fritidsfastigheter, så dom så att säga borde få i normala fall en viss, ska vi kalla de hembygdskunskap. Men, men dom som besökar kanske tidigt på våren, o sen på hösten för fiskets skull, så har int liksom varken intresse eller nånting av, av den här näromgivningen. Utan dom är en stund på platse, och sen försvinner dom till andra fiskeområden.“ (Yksityisvesialueen omistaja, M02101)

Pyydysten rikkoutumisen ja epäasiallisen käyttäytymisen osalta kritiikki kohdistui erityisesti omilla veneillään liikkuviin vetouistelijoihin. Yleisesti ajateltiin, että varsinkin ne kesäasukkaista, jotka ovat jo useamman sukupolven ajan viettäneet kesämökkielämää, ovat oppineet miten saaristossa eletään ja luoneet kontakteja paikallisväestöön. Sen sijaan uusia kesäasukkaita moitittiin saariston ”omistamisesta”.

”Ortsbefolkningen här så har, flest av dom har, så har ju de bästa, bästa liksom de här lokalkänndom o de här yrkeskänndom.“ (Yksityisvesialueen omistaja, M02114)

”Nej, nej, de är ungefär de där att, när fritids bebyggarna, när dom har fått sin stuga klar, sen äger dom hela skärgården. En attitydförändring sku ju va önskvärt. Men, att samhälle går väl tyvärr åt den hålle, att de e, att alla regler skall brytas mot oberoende den.“ (Yksityisvesialueen omistaja, M02101)

3.6. Hallinnan kehittäminen

3.6.1. Kalavedet tehokkaampaan käyttöön?

Kalatalousneuvojan mukaan kalavesien välittämistä ammattikalastajien käyttöön on yritetty projektina 1980-luvulla ilman mainittavaa menestystä. Yhtenä ongelmana oli

jo alun perin kontaktin saaminen vesienomistajiin osittain puutteellisten rekisterien vuoksi.

Jotkin kalastuskunnat tekevät vuokrasopimuksia yksittäisten kalastajien ja esimerkiksi uisteluseurojen kanssa. Kalastusalueen edustajan mukaan alueella ei ole mahdollisuuksia olla aktiivisesti mukana välittäjän roolissa, mutta se voi tarjota asiantuntemustaan sopimusten muodon yhtenäistämiseksi. Toisaalta kalastuksen valvonnan kannalta on tärkeää, että vuokrasopimukset ovat kalastusalueen tiedossa.

3.6.2. Kaavoitus ja yhteistyö

Neuvonnan edustaja painotti ajatusta vesialueiden kaavoituksesta maa-alueiden tapaan: määrättyjä toimintoja keskitettäisiin tietyille sopiville alueille. Tällä turvattaisiin nykyistä paremmin esimerkiksi ammattikalastajien vesien saatavuus ja edistettäisiin vapaa-ajankalastukseen liittyvää yritystoimintaa siten, että esimerkiksi mökkien vuokraukseen liittyvää kalastusta voitaisiin paremmin ohjata paikallisista lähtökohdista. Nykyisin ei kaikkein houkuttelevimpia kalastusmatkailukohteita pystytä kunnolla hyödyntämään, mutta alueiden kaavoituksella tämä olisi mahdollista. Samalla kaavoitussuunnitelmat rajoittaisivat alueita esimerkiksi läänikohtaisella luvalla pyytäviltä viehekalastajilta. Kalatalousneuvoja esittää, että ajatusmallia testattaisiin projektimielessä jollain kalastusalueella.

Myös matkailusta ja kalastuksesta elinkeinonsa saava kalavedenomistaja haluaisi eriyttää ammattikalastajat ja vapaa-ajankalastajat omille vesialueilleen. Vapaa-ajanasukas ehdottaa, että vetouistelu tulee ohjata kapeista salmista syvemmille vesille. Näin vältettäisiin turhat yhteentörmäykset ranta-asukkaiden kanssa. Myös yksityisvesialueen omistaja toi esiin ajatuksen, että vetouistelu sallittaisiin ainoastaan ulkosaaristossa.

” ... jos se kerran anneta se loppa siihe et ne alueet sit missä on syvempii vesialueit et siel vois vetä se, vetä se uistelu sitten ja ku siel ois semmosiikki et sit tämmösiä salmet ku ne on matalat ja mökkiläisii sanotaa satoja et ei niihi paikkohi sekottas nämä vetouistelijat ja tälläsiä ku se paikka ei oo oikein hyvä semmosee ... ” (Vapaa-ajanasukas, M02126)

Kalastusalueen edustaja ei näe suuria mahdollisuuksia yhdistää esimerkiksi ruotsinkielisten kalastusalueiden toiminta yhdeksi ”saaristokalastusalueeksi”, koska eri kuntien ihmiset haluavat hoitaa asiansa itsenäisesti. Toinen haastateltu kalastusalueen edustaja toivoi kuitenkin parempaa yhteistyötä kalastuskuntien ja kalastusalueiden kesken, jotta laajoja vesialueita voitaisiin hyödyntää tehokkaammin. Monet kalastusalueet ovat olleet halukkaita myymään lupia vain omille alueilleen, mutta tämä ongelma on viehekortin tulon jälkeen poistunut. Kalastusalueen isännöitsijän mukaan alueiden välistä yhteistyötä jarruttavat myös kielierot: ruotsinkielisen Nauvon pohjoispuolella sijaitsevat kalastusalueet ovat suomenkielisiä.

4. Yhteenveto ja pohdinta

Miksi kiista viehekalastuksesta nousi voimakkaasti esiin Nauvon kalastusalueella kun taas esimerkiksi Velkuan kalastusalueella samoin kuin Keski- ja Itä-Suomessa tehdyissä haastatteluissa aihe ei noussut merkittäväksi ongelmaksi? Kysymys on tämän raportin aihepiirin kannalta keskeinen, koska kiista heijastaa suhtautumista sekä omistajapohjaiseen hallintamalliin että kalastusalan eri intressitahoihin. Näkemyksiin vaikuttavat alueen elinkeinojen ja kulttuurin ominaispiirteet sekä historialliset vaiheet.

4.1 Kalaveden omistus saaristolaisten tulkintana

Aiemmin yhtenäiset kantatilat on yhä useammin lohkottu esimerkiksi kesämökkiton-teiksi ja näin vesialueen omistuksen yleensä siirtyessä uusiin yksiköihin myös Nauvon kalavedet ovat pirstoutuneet verrattain pienikokoisiin omistusyksiköihin. Osakkaiden lukumäärän lisääntyessä omistus siirtyy alueen ulkopuolella vakituisesti asuville. Paikallisilla osakkailla on merkittävä valta-asema useimmissa kalastuskunnissa, mutta lähialueella asuvia ja ulkopaikkakuntalaisia on joissain kalastuskunnissa lukumäärällisesti eniten. Myös yhteisöosakkaat ovat eräissä tapauksissa hyvinkin merkittävässä asemassa. Muualla asuvilla ei suuresta lukumäärästään huolimatta useinkaan ole määrävää asemaa päätöksentekotilanteissa, joskin lähes puolet kokouksiin osallistuneista oli ulkopaikkakuntalaisia ja päätökset tehdään suurelta osin ilman äänestyksiä.

Erityisesti maanomistuksella on Suomessa vahva perustuslaillinen asema ja saariston asukkaille omistuksella on erityinen merkitys (Taxell 1989, 56). Omistusoikeutta voidaan kuvata omistajille kuuluvista erilaisista oikeuksista ja velvollisuuksista muodostuneeksi kokonaisuudeksi (Määttä 2002). Vaikka kalavesien omistus ei sisällä – eikä ole koskaan sisältänytkään – omistajan yksinomaista päätöksentekovaltaa, omistuksen retorista asemaa käytetään kuitenkin usein hyväksi ristiriitatilanteissa. Omistamisoi-keuteen vetoamisella on painoarvoa, esimerkiksi viehekorttilain valmisteluvaiheen kiistelyssä (ks. Pirhonen ja Salmi 2001), riippumatta siitä tiedostetaanko omistajan päättävällän reaalinen rajallisuus.

Kalavesien omistusjärjestelmän olemassaolo asetettiin tämän tutkimuksen haastatte-luissa vain harvoin kyseenalaiseksi, erityisesti paikalliset kalaveden omistajat korosti-vat omistusoikeuden merkitystä. Omistusjärjestelmän ongelmakohdat – lähinnä pienet yksiköt ja vähäinen aktiivisuus – tulivat sen sijaan laajalti esille. Kalaveden omistajiin kuuluu paljon tahoja, joilla ei ole intressiä hoitaa kalavesiä ja edistää niiden käyttöä. Aktiivinen toiminta on keskittynyt lähinnä suuriin kalastuskuntiin. Kalastusalue on toiminnassaan pyrkinyt aktivoimaan omistajakuntaa, mutta toistaiseksi laihoiin tulok-sin.

Kalastuksesta kiinnostuneet – niin paikkakuntalaiset kuin muualla asuvatkin – ovat yhtä mieltä siitä että kalavedet tulisi saada sellaisen hallinnan piiriin, jossa kalastajien ja kalavesien edut ovat lähtökohtana. Tästä eteenpäin syntyykin sitten näkemyseroja, erityisesti siitä minkä kalastajaryhmän ehdoilla päätökset tehdään. Ongelmat ovat näin kahdella rintamalla: omistajakunnan rakenne ja intressit ovat muuttuneet ja osin er-kaantuneet kalavesien perinteisestä hyödyntämisestä sekä toisaalta kalastajaryhmät in-tresseineen ja arvoineen ovat moninaistuneet. Tilanne on huomattavasti monimutkai-semppi kuin kalastuslainsäädäntöä noin sata vuotta sitten kirjoitettaessa. Tuolloin muokatuissa lakipykälissä kalavesien talonpoikaisen omistajatahon oikeudet korostui-vat maata omistamattomien ammattimaisten kalastajien pyyntioikeuksien kustannuk-sella (Eklund 1994, 63). Nyt tarkastelun kiistan ydin on sama kuin sata vuotta sitten, mutta ilmenemismuodot ovat moninaistuneet yhteiskunnan modernisoituessa.

Charles (2001) korostaa, että omistuksesta (property rights) puhuttaessa on syytä erottaa käyttöoikeus (use rights) ja hallintaoikeus (management rights). Kalaveden omistukseen liittyy siis oikeus sekä käyttää vesialuetta että tehdä päätöksiä sitä koskien. Salmen ja Varjopuron (2001) mukaan omistajan oikeuksia korostavat puheet symboloivat halua palata paikalliseen itsemääräämisoikeuteen. Viehekorttia vastustaneet paikalliset kalavedenomistajat katsoivat tässä raportissa kuvatuissa haastatteluissa uistelijoiden haittaavan muun muassa ammattimaisten kalastajien toimintaa ja kalastuskuntien taloudellisia toimintaedellytyksiä, joskin perimmäinen ongelma liittyy hallintaoikeuteen.

4.2 Ulkopuoliset kalastajat vapaamatkustajia?

Yksi ristiriitojen alueellisista ulottuvuuksista liittyy siihen, että saaristolaisten ja vapaa-ajanviettäjäin intressit kohdistuvat samoille vesialueille. Kyse on kuitenkin verrattain pienessä määrin fyysisestä yhteentörmäyksestä tai alueiden käytön ruuhkautumisesta vaan pikemminkin siitä kenen ehdoilla saaristossa liikkumisesta ja luonnonvarojen käyttämisestä päätetään. Toimintojen alueellinen eriyttäminen voisi joissain tapauksissa vähentää ristiriitoja, mutta se ei takaa kattavaa ratkaisua. Kyse on enemmänkin saaristolaisen ammattikalastuspainotteisen ”tuotantomaiseman” ja kaupunkilaisen ekologispainotteisen ”vapaa-ajanmaiseman” välisestä jännitteestä. Tosin sekä paikallisten vesialueiden omistajien että muiden käyttäjäryhmien puheissa korostuivat saariston luonnonympäristön ja perinteiden merkitys.

Jentoftin (2000, 142) mukaan kalastuksen hallinnon ristiriidat kytkeytyvät toistuvasti moraalisiin kysymyksiin ja ollakseen legitiimi hallintajärjestelmän tulee ottaa moraaliset ja arvonäkökohdat huomioon. Myös tässä tarkasteltu viehekorttikiista osoittaa kulttuuristen ja moraalisten kysymysten merkityksen: paikalliset kokevat, että heidän tietojaan ja elämäntapaansa ei arvosteta ja tämä on johtanut vastustukseen ja paikallishallinnon motivaation vähenemiseen. Kiinnostava kysymys on, miksi tämä ongelma on noussut voimakkaimmin esille juuri ruotsinkielisessä saaristossa?

Verrattaessa Nauvosta saatuja tuloksia Velkuan tapaustutkimukseen havaitaan suuri ero suhtautumisessa läänikohtaiseen viehekalastuslupaun. Velkualla oltiin harmissaan kalastuskuntien lupatulojen pienentymisestä, mutta valtion tarjoama lupavaihtoehto ei nostattanut voimakkaita moraalisia tai sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä kannanottoja (Salmi ym. 2001). Yksi selitys tähän voisi olla ruotsinkielisen saariväestön voimakas yhteisöllisyys ja ammattikalastusta korostava identiteetti. Vaikka vapaa-ajanviettoon ja kalastukseen liittyvät palvelut työllistävät jo nyt merkittävästi saariston väestöä ja ammattikalastajatkin myyvät usein tuotteitaan suoraan turisteille, veneilijöille ja vapaa-ajanasukkaille, Nauvossa haastattelut toivat selkeästi esiin saaristolaiseen identiteettiin perinteisenä ja edelleen oleellisena osana kuuluvan ammattikalastuspainotuksen. Viehekalastuskiistassa on kyseessä kahden erilaisen kalavesien käytön kulttuurin yhteentörmäys, kuten myös Mattson (2002) esittää.

Velkuan kalastusalueella tehdyssä tutkimuksessa esiin korostuivat toisenlaiset jännitteet kalavesien käytön hallinnassa. Paikalliset kokivat ongelmana ulkopaikkakuntalaiset pilkkijät, jotka talvella tulevat maksuttoman yleiskalastusoikeuden turvin bussilasteittain saariston jäille ja kesällä pyytävät alamittaisia kuhia (Salmi ym. 2001). Vaikka vapaa-ajankalastukseen ja vetouisteluun suhtaudutaan Velkualla pääosin myönteisesti, muualta Suomesta alueelle tulevia kalastajia karsastetaan silloin kun he tuottavat alueen ihmisille ja kalakannoille enemmän häiriötä kuin hyötyä esimerkiksi lupatulojen kautta. Nauvon viehekalastuskiistassa ilmenevä nihkeä suhtautuminen paikkakunnan ulkopuolelta tuleviin vetouistelijoihin ei merkittävästi poikkea Velkuan pilkintäkiistasta - molemmissa tapauksissa kyseessä on näkemys ulkopuolisten vapaamatkustuksesta paikallisista normeista piittaamatta.

4.3 Kenen ehdoilla kalastetaan?

Viehekorttikiistassa paikallisten omistajien argumentit heijastavat näkemystä ulkopuolisten virkistys- ja suojelutahojen pyrkimyksestä ottaa saaristo haltuunsa. Paikalliset asukkaat tarpeineen, arvoineen ja tietoineen kokevat olevansa tässä prosessissa syrjästäkatsojia. Esimerkiksi Saaristomeren kansallispuistoon liittyvässä kiistassa vaikuttaneet asukkaat ovat vapaa-ajanasukkaihin verrattuna selvästi useammin sitä mieltä, että luonnossa liikkumista ja luonnon hyötykäyttöä on rajoitettu liikaa kansallispuiston alueella (Hellén 2001). Viehekorttikiistassa perusongelma on sama: paikalliset saaristolaiset ovat huolissaan siitä miten he enää voivat vaikuttaa alueiden käyttöön sekä missä määrin päätökset ovat sopusoinnussa saariston perinteiden ja saaristolaisien identiteetin kanssa.

Vaikka saaristolaisten yhteisöllisyyttä on helppo liioitella, paikallisilla kalaveden omistajilla on identiteettiresursseja (Falk ja Kilpatric 2000, 100), jotka luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tuottavat sosiaalista pääomaa – varsinkin kun tärkeät arvot ja identiteetti koetaan uhatuiksi. Verrattain vahvoilla sosiaalisilla sidoksilla on kääntöpuolensa: väitetään, että paikallinen omistajataho ei ole ollut riittävän herkkä ottamaan huomioon uusien käyttäjä- ja intressiryhmien tarpeita ja tämä on puolestaan heijastunut keskusjohtoisten toimien lisääntymisenä.

Kalavesien kestävän ja legitiimin hallinnan kehittäminen Saaristomerellä edellyttää eri ryhmiltä tiiviimpää yhteydenpitoa sekä osallistumista suunnitteluun ja päätöksentekoon – eräänlaista usean ryhmän yhteishallintaa (esim. Pinkerton 1993, Charles 2001). Ajatuksena on, että yhteistyöhön pohjautuva päätöksenteko tukee ja käyttää hyväkseen paikallista sosiaalista pääomaa (Jentoft ym. 1998, 426). Onnistunut yhteistyö on omiaan lisäämään sosiaalisia sidoksia ja luottamusta – joita puolestaan voidaan hyödyntää myös joissain toisissa yhteyksissä (Putnam 1993). Kalastuksen päätöksentekojärjestelmän paikallisella ja alueellisella tasolla tämä vuorovaikutus eri kalastajaryhmien, paikallisten ja kaupunkilaisten, ruotsinkielisten ja suomenkielisten välillä voisi johtaa ristiriitojen ja epäluulon vähentymiseen. Esimerkiksi kalastusalueita voitaisiin kehittää erilaisten intressien, arvojen ja tiedon foorumiksi vahvistamaan vuorovaikutusta ja luottamusta.

5. Kirjallisuus

- Abrahamsson, K. V. 2000. Den inre skärgården – Om osynliga landskap. Skärgård 23(3): 12-19.
- Andersson, K., Eklund, E. & Granberg, L. 2000. Turism, naturnyttjande och innovationer i tre kommuner: en fältstudierapport. FISS, SSKH Reports and Discussion Papers 5/2000.
- Andersson, K. & Eklund, E. 1999. Tradition and Innovation in Coastal Finland: The Transformation of the Archipelago Sea Region. Sociologia Ruralis 39: 377-393.
- Bruun, H. 1998. Reflexioner kring åländskt fostervatten - En analys av eutrofieringsdebatten i tidningen Nya Åland sommaren och hösten 1996. Nordenskjöld-samfundets tidskrift 57: 25-35.
- Charles, A. 2001. Sustainable Fishery Systems. Blackwell Science. Fish and Aquatic Resources Series 5, 370 p.
- Elkund, E. 1994. Kustfiskare och kustfiske i Finland under den industriella epoken. Studier i en yrkesgrupps yttre villkor, sociala skiktning och organisation 1860-1970. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, Forskningsinstitutet (FISS), SSKH Skrifter 5. 179 s.
- Eklund, E. 1995. Alla dessa stugumänniskor! Skärgård 18(2): 3-4.
- Eklund, H. 2001. Identitetsfrågor är evighetsfrågor. Skärgård 24(1-2): 3-4.
- Falk, I. & Kilpatric, S. 2000. What *is* Social Capital? A Study of Interaction in a Rural Community. Sociologia Ruralis 40(1): 87-110.
- Hellén, K. 2001. Kansallispuisto merkitysheyksissä – Saaristomeren biosfäärialueen asukkaiden ajatuksia Saaristomeren kansallispuistosta. Alue ja Ympäristö 30:1, 33-47.
- Ingo, P. 2000. Levnadsförhållanden i två skärgårdsbyar år 1999: Rosala och Böle i Hittis skärgård. Nordenskjöld-samfundets tidskrift 60: 15-27.
- Jentoft, S., McCay, B.J., Wilson D.C. 1998. Social theory and fisheries co-management. Marine Policy 22: 423-436.
- Jentoft, S. 2000. Legitimacy and disappointment in fisheries management. Marine Policy 24: 141-148.
- Kilpinen, K., Vesa, R., Wallgren, M., Myllylä, M. & Ahvenniemi, A. 1998. Kalastuskunta. Kirja esimiehelle ja johtokunnalle. Kalatalouden Keskusliitto n:o 122, 147 s. + 11 liitettä.
- Kuntafakta 2001. Tietoja Suomen kunnista, versio 5.2. Tilastokeskus.
- Maanmittauslaitos 2001a. Maanmittauslaitos, Kehittämiskeskus. Suomen pinta-ala kunnittain 1.1.2001(sisältää meret). Julkaisematon taulukko, 11 s.
- Maanmittauslaitos 2001b. Kiinteistötietojärjestelmä Etelä-Savon maanmittaustoimisto, Pekka Vilska.
- Mattson, K. 2002. Det förhatliga spinnfisket. Skärgård 25(2-3): 19-23.
- Muje, K. 2000. Vapaa-ajan kalastuksen kehittäminen. Intressiryhmien näkökulmia Keski-Suomessa. Kala- ja riistaraportteja nro 175, 27 s.
- Muje, K., Tonder, M. & Salmi, P. 2001. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä. Vesialueen omistus ja intressiryhmien näkökulmat. Kala- ja riistaraportteja nro 216, 32 s.

- Muje, K. & Tonder 2002. Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar nro 183, 119 s.
- Määttä, T. 2002. Kalavesi kollektiivisena yksityisomistuskohdeena. Julkaisussa Muje, K. & Tonder, M. (toim.): Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar 183, s. 23-45.
- Nauvon kalastusalue 2002. Nyttjande och vårdplan för Nagu fiskeområde 2001 – 2005. 18 s. + 9 liitettä.
- Pinkerton, E.W. 1993. Local Fisheries Co-management: A Review of International Experiences and Their Implications for Salmon Management in British Columbia. *Can. J. Fish. Aquat. Sci.* 51: 2363-2378.
- Pirhonen, M. & Salmi, P.: 2001. Tiedon valta kalastuspolitiikassa: Viehekorttikiistan retoriikkaa. Julkaisussa: Salmi, P. (toim.) Paikallinen tieto, asiantuntijuus ja vuorovaikutus kalavesien hallinnassa. Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar 177: 83-96.
- Putnam, R. D. 1993. The Prosperous Community. Social Capital and Public Life. *The American Prospect* 4(13).
- Salmi, J., Muje, K., Salmi, P. & Virtanen, P. 2001. Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä. Kala- ja riistaraportteja 238, 52 s.
- Salmi, J., Salmi, P. & Muje, K. 2002. Kalastuskuntien ja –alueiden profiilit vuonna 1999. Valtakunnallisten postikyselyiden tuloksia. Kala- ja riistaraportteja 247, 41 s. + 3 liitettä.
- Salmi, P. & Varjopuro, R. 2001. Private water ownership and fisheries governance in Finland. Proceedings of the Tenth Biennial Conference of the International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET), July 10-14, 2000, Corvallis, USA. CD.
- Siivonen & Grönholm 2002. Framtidsscenarier för Åboland. *Skärgård* 4/2002, s. 36-68.
- Taxell, C. 1989. Samhällsutvecklingen och skärgården. *Nordenskjöld-samfundets tidskrift* 49: 52-57.
- Wolf-Knuts, U. 2001. Identitet och nostalgi. *Skärgård* 24(1-2): 5-11.
- Åbolands Fiskarförbund 1977. Femtio år i Åboland. Åbolands Fiskarförbund 1926-1976. Ab Sydvästkusten, Åbo. 23s.